САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ЖОВТЕНЬ, 1964.

INDEPENDENT UKRAINE

Д-р Юліян Вассиян
(У відзначення річниці смерти)

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois
Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України

Редагує Колегія
Головний Редактор Михайло Панасюк

Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

ЗМІСТ

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ:

Представником нашого журналу в Канаді є п. інж. М. Селешко. В Канаді «С. У.» коштує річно 4 дол. Зміну адреси подавати безпосередньо до «С. У.» в Чікаґо, додавши 10 центів. Передплати висилати на адресу:

Mr. M. Seleshko
Ukrainian Toronto Credit Union
Acc. 2110 A
297 College Street, Toronto 2 B, Ont.

Повідомляємо, що нашим представником в Англії є Павло Гаврильчак.

Просимо всі розрахунки слати на його адресу:

Mr. P. Hawrylczak
78, Kensington Park Rd.,
London, W. II., England.

Всіх, кому висилаємо це число нашого журналу, запрошуюим до передплати — просимо ласкаво вислати передплату на повище подані адреси наших представників, або повернути.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVII ЖОВТЕНЬ, 1964. Ч. 10(188)

Степан Любомирський

ПЕРШИЙ ЛИСТОПАД

На бруку кров. Об мури б'ються кулі,
Пальба глушить серця: на бій!
Молоді хлопці здобувають город,
Падуть за Львів, за місто наших мрій.

У темну ніч зірвалися до чину,
Пішли у бій із співом на устах,
Щоб осушить сльозинку материну,
Щоб заглушить тихенький плач в хатах,
Щоб привернути сонцю його блиск,
Щоб розгорнути крила у просторах —
Щоб загули свободи дзвони —
По горах, долах і полях.

Вперед ідуть. Із ними ми.
Разом серця, разом надії,
Із нами Бог і знаєм ми,
Що сповняться ще наші мрії.
Упаде царство сатани,
Розквітне воля між гаїв,
І блисне знов у гордій славі
Відвічний, український Львів.

СЛОВО ГОЛОВИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ УПРАВИ ОДВУ

Дорогі Друзі!

Починаємо новий відтинок в нашій праці. На 26-ому З'їзді ОДВУ ми мали змогу переглянути нашу дотеперішню роботу, її успіхи й неуспіхи. І на цьому З'їзді ствердили ми з радістю, що великі ідеали основоположників нашої організації залишилися незмінними: служіння свому народові, своїй суспільности, розбудова нашого життя, а насамперед допомога українському народові в його визвольній боротьбі за гідне місце серед вільних, рівних і рівноправних народів світу. Ми горді зі своїх успіхів, але ми теж пізнали гіркий смак невдач. Та вони не захитали нами. Навпаки, загартовані ними, ми більше як колинебудь приготовані до дальших зусиль.

Проф. д-р Богдан Гнатюк

А життя вимагає від нас цих зусиль. Всі народи й суспільності, всі організації й групи напружують свою енергію, трудяться, щоб здобути нові перемоги, щоб дорівняти, а навіть випередити інших. Така бо вже людська природа й людське призначення: все вище і вище, все краще і краще. Не в фізичних приємностях шукає людина свого тривалого глибокого задоволення й сенсу життя, а в творчості, в зусиллях, які залишають слід і пам'ять по ній, які приносять добро її спільноті, громаді, рідні. Саме тим різниться вона,людина, від інших сотворінь. Саме тим вона створена «на подобу Божу.» І хто забуде про це, неодмінно стане погноєм для росту других, скотиться до ролі знаряддя в чужих руках.

Наші завдання хоч великі, але можуть бути виконані. Наші попередники збудували своїми трудами міцний фундамент під дальші успіхи. Ми маємо на чому будувати. Завдяки ім стоїть сьогодні українська громада в ЗДА під не одним оглядом високо. А одним з доказів цього є споруда й відкриття пам'ятника Шевченкові в столиці країни, Вашінґтоні. Завдяки таким здобуткам ми впевнені, що в новому періоді змінимо й розбудуємо наше життя тут. Зміцняться існуючі організації, виростуть нові церкви і школи, появляться дальші монументи наших невсипущих заходів. А на місці малих приміщень для наших різних організацій повстануть великі репрезентативні будови,гідні нас, гідні наших наступників,в яких направду будуть б'ючі могутньо тривкі й животворчі джерела нашої діяльности. І там не лише ми, але в першу чергу наше молоде покоління, ті, що вже приходять і ті, що прийдуть після нас, матимуть змогу користати з наших бібліотек, театрів, культурних здобутків, брати активну участь в українському житті на вищому, як дотепер, рівні.

Ми маємо дуже пригожі умовини для вирощування й розбудови всіх наших установ і організацій. А з їх ростом наша роля в цій країні, наша творча участь у її розбудові й усесторонньому збагаченні буде щораз видатніша. Завдяки цьому і наші люди будуть мати ліпшу шансу,ширшу базу і кращі можливості формувати власний побут та здобувати життєві успіхи. Всі успіхи українців у вільному світі в будь яких формах підтримують, зміцнюють і пожвавлюють визвольну боротьбу українського народу на рідних землях.

Після відкриття пам'ятника Шевченкові в Вашінгтоні перед українською громадою в світі, а в першу чергу перед нами в ЗДА, стоїть чергове ще більше завдання: відбути Світовий Конгрес Вільних Українців. Основною ціллю цього Конґресу, цієї найбільшої дотепер зустрічі українців у світі, є з'єднати розділені морями й океанами та державними кордонами українські громади, групи і поодиноких людей в одну духово-культурну спільноту, в творчу єдність, що об'єднаними силами та спільними шляхами, поділивши між собою завдання, зміцнюватиме нашу потугу, поглиблюватиме вклад українсько-

го народу в ріст і розвиток вільного світу, вільних народів і вільних людей та в їх перемоги.

Таким чином ми тут, у вільному світі, будемо важливим відтинком і продовженням тієї визвольної боротьби, що її веде український нарід ціною таких великих жертв. Коли там не жаліють крови й життя за здійснення великих ідеалів і найбільших життєвих прав, ми не сміємо жаліти свого поту. Ми глибоко переконані й свідомі того, що в цій нещадній боротьбі кожна українська людина і кожна українська група має свою ролю до сповнення. Тому ми ніколи не жалітимемо найбільших зусиль, щоб добитися єдиного українського фронту, фронту всіх визвольних сил. На шляху до цього ніякі перешкоди нам не страшні.

Ми мусимо піднестись понад партійні інтереси й амбіції. Ми за консолідацію українських сил на плятформі Української Національної Ради і тому всі члени ОДВУ і Братніх Організацій повинні підтримати морально і матеріяльно Державний Центр Української Народної Республіки і УНРаду для зміцнення української спільноти на еміграції і підсилення визвольних змагань України.

ОДВУ і Братні Організації стоять непохитно на ідеологічно-програмових позиціях українського націоналізму, примінених до потреб українського життя в США і з твердою вірою в слушність **Ідеї**,що поставила собі за ціль ОУН, несуть так моральну як матеріяльну допомогу Визвольним Змаганням.

Помагаючи визвольній боротьбі українського народу, ми одночасно помагаємо вільному світові, всім вільним народам. Ми викриваємо і відбиваємо зазіхання російського імперіялізму, його ненаситність і загрозу для всіх людей.

Для виконання цього всього ми мусимо зміцнювати й розбудовувати наше ОДВУ, наші Братні Організації. Вони мусять стати гострим інструментом, здібним в усіх умовинах працювати і боротися, ми мусимо скріпити національне виховання молодого покоління, родженого в нових країнах поселення їхніх батьків. Тому ми мусимо стояти твердо, здисципліновано. Мусимо своїм трудом, а не словами, вчинками, а не тільки заявами брати найактивнішу участь в наших загальних зусиллях,, щоб дорівняти хоч частинно в зусиллях нашим непереможеним братам — борцям на рідних землях. Мусимо мобілізувати найширші українські маси до рішального менту, за здійснення українського національного ідеалу, за створення Української Суверенної Соборної Держави, та здобути її визнання і місце серед інших вільних націй світу.

Проф.д-р-інж. Богдан Т. Гнатюк — Голова ЦУ ОДВУ

Є. Онацький

СКІЛЬКІСНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Матеріялістичну цивілізацію, що виникла з наслідок поширення Раціоналізму, в XIX-XX століттях, звемо часто СКІЛЬКІСНОЮ ЦИВІЛІЗАЦІЄЮ. Усе в добі раціоналізму міряється і важиться. Господарство робиться предметом раціоналістичного пізнання та впорядкування. Виникає нова наука і «політична аритметика, або мистецтво розумувати цифрами про речі, що торкаються державного устрою», або як охрестив цю нову науку п. Монкретен, земляк раціоналістів Буальо, Декарта та Рішельє — «політична економія». Антропоморфічні представлення про робочі «руки» вже не вистарчали; про якість не думав ніхто, всі — про кількість, все мірялося годинами, днями. Скрізь панували й діяли «сили», що їх математично можна було підрахувати. Людська особа щезла в рамах цих систем. Коли античне думання деградувало невільників до ролі «річей», «людей без голови», то думання XIX віку поширило цю зневажливу для особистої гідности людини гадку і на «панів» століття, на всіх людей. Цей урівнювальний спосіб думання, що пересякав вже писання Пікарда й Мальтуса, став у Маркса системою, послідовно перепровадженою аж до останніх виявів громадського життя. Життя стало «продукційним процесом», праця — «замінною вартістю», стан — «клясою», родина — «господарською одиницею», нужда — «визиском», історія — «чергою продукційних відносин», культура і мистецтво — «надбудовою».

До того зродилось поняття МАСИ, як широкої нездиференційованої верстви народу в протиставленні до кваліфікованої провідної меншости. Поки існували особи, матеріялізм не чувся певним. З'явилася **маса** і вся людськість стала сумою цілком рівних собі одиниць, які можна було довільно додавати, віднімати, множити й ділити, мішати,як карти до гри, ущасливлювати на підставі того чи іншого «геніяльного пляну». Якраз на таких аритметичних

розрахунках опиралася месіяністична «наука» Маркса: царство рівности мало б наступити через те, що число пролетаріїв ніби стає чимраз більшим, а «визискувачів» (включаючи сюди і селянство) чимраз менше. Ідея Маркса мала затріюмфувати, бо число одних мало б «з конечністю законів природи» перевищити число других. Філософія аритметики й аморфної маси вдерлася в громадське життя, в його ідеї. Людина і природа, як чинники історії, перестали існувати...

Притулки для дітей, що на Заході служать тим, хто не має родинного вогнища, стали в СССР взірцем абстрактної, «плянової» колективістичної організації, яка мала знищити природну організацію родини. Позбавили большевики й подружжя всякого змісту містики. Помешкання перестали бути родинними вогнищами, їх обернено в огидні кошари. Вирвано з природних зв'язків і селянина. Все змагало підкорити історично виросле, неповоротне, оріґінальне, вкорінене фіктивній колективності, а особу звести до значення звичайної гайки, яких мільйони, і з котрих кожна завжди може заступити другу... В ту форму убрали большевики й духове життя народів. Поезія стала «словною хемією», поети мають працювати не за голосом надхнення, а за певними формулами і рецептами. Творчість позбавлено значення ірраціонального, особистого акту.

Отже скількісна цивілізація — це цивілізація насамперед зрівняної людської маси, і людина, як ми вже зазначили, нічим не відрізняється від других людей і ніби повторює в собі загальний тип.

Єпископ Фултон Шін у своїй праці «Шлях щастя», характеризуючи людину маси, писав, що це людина, що читає лише часопис і кінематографічні журнали, іноді якийсь роман, ненавидить тишу, спокій, споглядання і взагалі все те, що дає їй можливість зглибити свою душу — вона потребує галасу, натовпу; радіо функціонує в неї незалежно від того, чи вона його слухає чи ні: вона потребує алькоголю, поліційних романів чи фільмів, щоб заповнити порожнечу свойого життя. Вона вважає, що всякий інстинкт повинен бути задоволений, і не розуміє самоопанування, а її погляди на те, що можна і чого не можна, змінюються як флюгер за вітром. Вона не відчуває вдячности до минулого, ані відповідальности за майбутнє. Її цікавлять лише розваги і гроші, що можуть ці розваги дати; при чому ті гроші мають прийти, розуміється, при можливо найменшому зусиллі. Цій людині подобаються скандали, і вона бере в них найжвавіщу участь, бо з них вона робить висновок, що інші не кращі від неї. Наші часи називають звичайно «добою маси», бо ніколи ще так, як саме в наші часи людина маси не вимагала до себе якнайбільшої уваги і не претендувала, без огляду на відсутність відповідних кваліфікацій, кермувати долею не тільки свого найближчого оточення, але навіть і всієї своєї нації і всього світу.

В давніші часи людина легко погоджувалася на те, що без належних кваліфікацій не можна претендувати на відповідальне керівне місце в суспільстві. В наші ж часи, після того як Ленін проголосив, що «у нас куховарки правитимуть державою» кожен вважає себе компетентним заявляти «свої права».

Ортеґа і Ґассет констатував: «Наші часи характеризуються тим, що пересічна людина, визнаючи свою пересічність, має сміливість проголошувати права пересічности і їх по всіх усюдах накидати. В США кажуть, що бути відмінним від інших — непристойно. Маса винищує все, що від неї відрізняється, все визначне, індивідуальне, кваліфіковане і вибране. Хто відрізняється від загалу, від маси, хто думає не так як усі — ризикує бути зліквідованим...»

«Оді профанум вульґус» (ненавиджу масу профанів) писав Горацій. «Трясіть кайданами — ніколи не стрясете їх» — дорікав масі Ґете. Так само ставився до маси й Пушкін, протиставляючи «поета й пророка»—«черні». Міцкевич устами Конрада скаржився, що маса не розуміє його найкращих, найвищих думок. Те саме знаходимо ми у нашого Т. Шевченка. Творив він не для людей, не для слави, а з внутрішньої потреби великої душі, якої не розуміє маса. Свій погляд на поета висловив Шевченко найкраще в поезіях «Пророк» і «Перебендя», в яких устами поета промовляє сам Бог. Але маса не розуміє цеї «Божої мови». І в «Юродивому» він ставиться презирливо до «мільйона свинопасів», що оголосили «юродивим святого лицаря». Цей погляд його відбився і у відомому вірші: «А на громаду хоч наплюй — вона капуста головата...»

До маси з неприхованим презирством ставився Дм. Донцов, ідеолог т. зв. вольового націоналізму, називаючи її «інертною і тупою» і протиставляючи їй касту ліпших людей.

Натомість М. Сціборський в своїй «Націократії» боронив масу від надто презирливого до неї відношення: «Чи справді народні маси — це лише «юрба», що її отарна психіка, примітивність і ворохобність унеможливлюють творчість і засуджують її лише на ролю сліпого знаряддя в руках провідної меншости... Такі пог

ляди, що дотепер доволі часто зустрічаємо в надто екзальтованих ідеалізаторів «вождізму», є діяметральною протилежністю до теорій політичної демократії та споріднених із нею «народницьких» течій, що лише в масі добачають джерело «правди всіх правд».

Порівнюючи ці відмінні погляди, я гадаю, що правда десь посередині... Заперечування «ад гок» творчих спроможностей народніх мас повинно привести до заперечення значної частини історії культури людства... Досить приглянутися етноґрафії, епосові, мистецтву, музиці, культурі і т. д. даного народу, щоб переконатися в тій важливій ролі, що її відіграють маси, особливо в наші часи скількісної цивілізації.

Що більше: історія дає також приклади, коли саме народні маси у своєму здоровому консерватизмові й духовій устійності виказували у рішальних подіях далеко більшу відпорність, ніж її провідні верстви: вони зберігали здобутки національних культур і політично-державних традицій, навіть тоді, коли їх еліта, під впливом асиміляції ставала на службу ворожих історичних чинників.

У цій же книзі М. Сціборський виразно зазначав, що державний устрій мусить «забезпечити нації корисне сполучення авторитарности проводу зі збірною, діючою волею народніх мас. При цьому сполученні відбувається постійна співчинність між творчістю провідної меншости й працею, корективами й безпосередніми почуваннями середньої «масової людини».

Д-р Юліян Вассиян

ДО ПРОБЛЕМИ: МАТЕРІЯ — ДУХ

Коли матерія діє на якийсь осередок, то цей рух обов'язує її в цілості: найбільші маси й найменші частинки. Тоді матеріяльний світ є в дійсності безконечним числом осередків, бо кожна частина матерії уставляється в той спосіб, щоб мати в собі осередок і в цілості прямувати до осередку, що є **поза** нею. Виявляється конечність прийняти два рухи: гомоконститутивний (самоустроєвий) і гетероконститутивний (чужоустроєвий). В наслідок першого — матерія прямує мати в собі якесь опертя-осередок, тому й найменша її частина є все ще системою ядра (центру) і периферії. Постає питання про межу цього **доосереднього** діяння в найменших частинках матерії. Рух електронів **довкола** ядра є вислідом їх доосереднього руху, який, якщо був би здійснений, означав би знищення атомної системи, бо електрони впали б на протон і зіллялися б з ним в одну масу. (Можливо, що такий процес матерії постійно відбувається!). А втім, доосередній гін електронів витримує відосередня енергія протону, вона рівноважить їх силовий напір і витримує їх у певному віддаленні від себе. Однак це ще не пояснювало б колового, чи так еліптичного руху довкола ядра. Електрони діють на себе, як теж цілий атом приймає діяння довкільних атомів, отже, свою зовнішню сферу — ізольованого атому нема — і це значить, що найменша одиниця матерії пройнята «духом» цілої матерії, або: її будова, істота однакова з істотою цілого матеріяльного світу, і всяка «ізоляція» атомів, всяке «вилучування» має строго умовний характер. Наслідком **усіх внутрісистемних (гомоконститутивних) і зовнішньосистемних (гетероконститутивних) сил є істота матерії однакова в найбільшому й у найменшому.**

Д. Квітковський-Квітка

МОЇ МІРКУВАННЯ

Шевченко

«Дякую вам, що ви прийшли відсвяткувати з нами відкриття памґятника Шевченкові у Вашінґтоні»... Приблизно такими словами привітали з головної трибуни 100-тисячну українську масу,що з усіх закутин світу прийшла поклонитися своему незаперечному Володареві — Шевченкові. Ніхто не знав, що нас так багато!

Але ми, тих 100-тисяч українських людей не прийшли святкувати «з вами» Шевченка. Там «ви» і «ми» були тільки «ми»: і на почесній трибуні, і на площі, і по вулицях, і на дахах та деревах; і на рідних землях були тільки — **ми.** Ми — велика, нова сім'я. Там не було ані «мельниківців», ані «бандерівців», ані «уердепівців», ані православних, ані католиків, ані бідних, ані багатих, ані учених, ані темних — **там були тільки українці.** Українці — в своїй національній непорочності, в своїй духовій красі й силі.

Це було 27 червня 1964 року, у Вашінґтоні, столиці ЗДА.

x

x x

Бути таким — як він був.

Того вікопам'ятного дня, 27 червня 1964 року кожний з нас стояв сам перед Ним, як перед власною совістю в найбільш критичну хвилину. Сам один — і все ж таки з сильним відчуттям нероздільности з великим «Я», назва якому **Україна.** Тому кожний із нас хотів там бути українцем. Українцем — і

Одначе приймім умовну ізоляцію атому і спостерігаймо шляхом (мислевого) експерименту (Маха) можливості атому. Виходячи з периферії, дійдемо або до знищення, або до ствердження стану рівноваги, яким є власне атом «у формі», т. зн. що взаємочинність усіх його одиниць створює стан рівноваги всіх сил атому «**in actu**» отже, всіх його чинних сил. Це основа модерної динамічної теорії матерії. Виходячи від протону — можливе знищення системи завдяки перевазі відосередньої сили протону, що розриває його в усіх напрямах, кидаючи його частинки на електрони. Знищення атомної системи від нутра, так сказати б, з ініціятиви протону, мало б за наслідок не інтеґрацію сил в одну вислідну, як це було в випадку доосереднього почину електронів, але розбиття осередньої сили протону на всі інші частинки системи (електронів), які, правдоподібно після цієї революційної катастрофи, підпали б притягаючим впливам інших сусідніх атомних систем. Або система залишається, отже згаданий уже стан рівноваги, або виразніше: **стан нап'яття як тривання.** Описані можливості заходять тоді, коли електрони діють у напрямі осередка поза собою, бож протон є вправді їх осередком, але супроти кожного з них є він зовнішній, екстрапонований. Так само протон діє в напрямі цілого свого зовнішнього оточення, отже вправді «своїх» електронів, але положених власне **поза** собою. В атомній системі ми прийняли б таким чином межу **доосереднього** діяння матерії: ані про осередок протону, ані про осередок електронів уже не говоримо. Одні й другі є дійсно елементарні, є «в собі», є вирівняні, не мають якогось власного доосереднього й відосереднього напору, не є в собі збудовані як динамічна система напруження. Ми прийняли б тим самим тезу, що будова матерії, яка «складається» (власне, дуже невлучний вислів!) в цілості з атомів, чи пак з їх складових чинників, електронів і протонів, не виявляє **доосереднього прямування,** але власне є в цілості **відосереднім рухом,** отже не має **спрямування до консистенції,** — доосередність означає самозбереження, устійнення, тривання, буття — але навпаки, знаходиться в **процесі розпаду, самознищення, вибування з себе.**[1]) Відомий закон безвладности не є супроти того суттю матерії, навпаки, є він суттю духа[2]), зате матерія в цілості прямує з себе і знаходиться в ненастанній деструкції — радіоактивність була б одним з наслідків того. Якщо б матерія була поняттям на означення інертности, або безвладности, як наслідку стану доосереднього прямування (буттєвий мотив), чим був би тоді дух? Хіба також прямуванням із зворотним (відосереднім) напрямом. Різниця наслідків цього прямування, власне як самоствердження і самознищення, на перший погляд зовсім логічна, коли подумати про зосередження й розпорошення (розсі-

більше нічим. Всі хотіли так любити Україну, як він любив... без крихітки вагання, сумніву, неподільно і єдино. Тому там плакали архиєреї й молилися на Нього іновірці; там каялися грішники й присягали вірність **Єдиній** сепаратисти й партійники.

Кожний із нас хотів бути перед Ним українцем — більше нічим: **Таким як він був.**

x
x x

Грішники...

І в своїй жадобі неофітів бути найкращими й найліпшими перед Ним дехто навіть грішив. Кожний хотів бути першим найближче до Нього. Дехто мимоволі,з «побожного» бажання присунутися якнайближче до Нього, навіть незаконними засобами купував собі «квиток» на це велике свято. Дехто торгував Його ім'ям ще перед святом.

От «Метрополітальний» відділ УККА в Детройті перепачкував якось знимку своєї управи до Пропам'ятної книги під претекстом, що це знимка Комітету Збірки на пам'ятник Шевченкові... І як вірити історії, коли навіть в обличчі маєстату Шевченка записуємо неправдиві речі-факти на її сторінки?! Французи кажуть, що «екстреми сходяться разом», що великі бажання пхають нас часто і на найбільші геройства, і на найбільші злочини. Що не в силі зробити людина, щоб навіки зв'язати своє ім'я з ім'ям Шевченка..

x
x x

Ще далеко перед святочним відкриттям пам'ятника Шевченкові у Вашінгтоні дня 27 червня 1964 року, громада жила, дихала Шевченком. Одні збирали гроші на Його пам'ятник, другі робили гроші під Його «патронатом». Всі «святкували» Шевченка. Кожний по-своєму. Одні запричащалися Його віщим Словом, другі улаштовували величаві концерти-академії в Його честь, щоб пізніше звітувати громаді, скільки грошей зібрано... не на ціль вшанування Його пам'яти... Ім'я Шевченка творило чуда. І кожний хотів, в такій чи іншій мірі, в такій чи іншій формі,хоч крихітку покористуватися цим магічним, чудотворним ім'ям.

Ось одна наша кредитова спілка : собі покористувалася ім'ям Шевченка для своїх фінансових трансакцій п. н. «Гроші не є перешкодою поїздки до

яння). Не йдеться в данім випадку про абсолютні означення, — можливо, що розсіяння є тільки зміною форми, при чому нічого змістово не пропадає. Але **тожсамість причини** створює засадничі труднощі. В обох випадках є це вираз активного характеру — **прямування** — поняття, що натякає прямо на підметову поставу. Супроти цієї її **корінности** протилежність напряму не є суттєва, але радше формальна і другорядна. Як матерія, так і дух, без огляду котре з них відосереднє, однаково прямують і є супроти себе позитивними протилежниками. Всюди там, де матерія відбуває процес розсіяння, — дух зосереджується і навпаки. З погляду самочинности ні одна форма наслідку не означає того, що лежить інтенціонально в обох поняттях самозбереження і самознищення. Це дуже умовне означення стану підмета, що зміняється, але не пропадає. Цілком інакше випав би вислід усього, якби орієнтаційним моментом була не причина, але наслідок. Розсіяння рівнялося б **дійсному** заникові, а не формальній зміні, зосередження означало б **постійне** зберігання **первісного** стану — отже проблематика причини (основи) в найвищій мірі. Раз вона себе потверджує, другий раз заперечує (дійсно) — в обох випадках **активним зусиллям прямування,** — зрозумілого, коли воно кінчиться наголосом підмета (самоствердженням), суперечливого — якщо воно себе **само** нищить. Тоді є поняттям доосередности було б зв'язане прямування, підметовість, самозбереження, зате відосередність була б нелогічним (бо відосереднє діяння означає діяння **від осередка)** висловом на означення наслідку, спричиненого не осередком, але **чужородною** силою.

Не можна означити істоти матерії ані за поняттям інертности ані активности. Бо коли б вона прямувала до свого тяготного центру (**Gravitationszentrum**),то її інтеґрація повинна б, мавши на увазі її безчасовість, — бути відвічною, т. зн. існувати в характері **абсолютної маси** (зібраної в одному місці), а не безконечного числа атомних систем напруги. Також у випадку **відосібного** (відосереднього) руху самознищення вона — з наведеної причини своєї безчасовости — не повинна була взагалі ніколи появитися в стані, з якого розум виводить різні її розвиткові можливості.

Атомна система має докладно означену будову: в її основі лежить протилежність діяння **сил.** Так протон, як і електрони діють і **від себе і проти себе,** і це вможливлює нап'яття силових одиниць. Будова матерії з такою устроєвою засадою в основі є **великою атомною системою,** що мусить мати свій осередок-протон як абсолютний космічний центр і свою велику, але обмежену електронову масу. На подобу атому ця макрокосмічна система знаходиться в постійному нап'ятті своїх сил, яке творить істоту її космічної душі. Ізолювати маленьку одиницю матерії, якою є атом, на ширшому пляні мате-

Вашінґтону». Чому? Може ця кредитівка оплачувала подорож до Вашінґтону? Ні, вона навіть була відкрита для фінансових трансакцій в пропам'ятний день 27 червня 1964 року. Ось слухайте «комунікат» цієї фінансової установи: «З усіх міст і багатьох фарм виїдуть українці до Вашінґтону, щоб 27 червня ц. р. бути свідками відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові і скласти свій поклін Великому Генієві України»... Тому «наша готовість без зайвих формальностей **допомоги** (-Підкреслення складача.) кожному, хто відчуває хвилево брак готівки, виїхати до Вашінґтону». Як «допомоги»? Слухайте: «Така історична подія не трапляється часто», заявляє наша кооператива. «Можете теж взяти з собою всіх членів родини, хто тільки бажає їхати», (що за шляхетний жест — складач!). «Позичку сплатите пізніше, не відчуваючи навіть обтяження. А у Вашінґтоні таки будете?. (Тут до крайності розчарований складач хотів знову додати свій «короткий» коментар, але я рішучо спротивився. Тому він не хотів скласти мого «коментаря» — і от вам вістка без нього. Цілком не по-українськи!).

Але немає злого, щоб на добре не вийшло. Виказалося, що американський «бізнесовий» світ читає наш «журнал господарсько-кооперативної думки», бо т. зв. готелевий журнал «Цей тиждень в столиці держави» помістив у числі, що було призначене для готелю «Мейфлавер», де містилася «Головна кватира» Комітету Пам'ятника Шевченкові, знимку зі статуї Тараса Шевченка у Вашінґтоні з таким поясненням:«Пам'ятник Тарасові Шевченкові,бардові України, і борцеві за людські вольності. Статуя відкрита дня 27 червня, при 22-ій і «П» вулицях. Це число було «спонзороване» «Готелевою Асоціяцією Вашінґтону». Це приємно «лоскотало» кожного з нас. Дехто був розчарований тим, що ані в тексті, ані на вміщеній там мапі, ані в сумарному вичисленні гідних заінтересування чи уваги місць — не було зазначено статуї Шевченка. І тільки примірники одного готелю мали знимку статуї Шевченка на своїй окладинці, хоч десятки тисяч нашого люду лишили десятки тисяч долярів в усіх готелях столиці ЗДА. Але чи може так бути, щоб усе було тільки добре? Зло і добро є, мабуть, двома сторонами тієї самої медалі.

рії вдається з успіхом, бо атом дістає власне через невзаємність зовнішню сферу, потрібну для його рівноваги. Атоми витримують у рівновазі взаємодіянням, і завдяки тому матерія є. Самітний атом розпався б у безконечному просторі (мотив розпряжности), бо він не знаходився б з зовні обмеження. Так само велика космічна система не дається подумати як скінчена величина, бо не маючи з зовні доосереднього протидіяння свойому відосередньому діянню, мусіла б у силу того останнього розсіватися в безконечність.

Чому не можна допустити протилежного випадку зосередження в безконечно малу масу? Тому, що, якби навіть неймовірна можливість одосереднього діяння електронів у хвилевій відсутності всякого діяння з боку зовнішніх атомів, мала місце і наслідком того зникла б атомна система, то постала маса мусіла б перейти в протидіяння, власне завдяки бракові зовнішнього спротиву і розсіялася б. Видається це протиріччям, з уваги на закон клясичної механіки, що не допускає діяння без протидіяння. Вихолило б щось цілком інше: зломання електронами спротиву протону повинно б спричинити зосереджування маси в безконечність. Але це не могло б статися власне завдяки засаді тиску-протитиску, бо не зустрічаючи з боку ядра ніякого спротиву, електрони, залишені собі самим, зачали б діяти відосередньо, і сталося б те, що посередньо з протоном. Тут наслідки ті самі, тільки момент почину виходить раз з ядра, а раз від його трабантів.

Теорія атомної системи, імовірна для умовно виділеного атому, не має значення в відношенні до матерії взагалі, коли означити її поняттям великої, але скінченої маси. Навпаки, кожну найбільшу систему слід уявляти на зразок атомної будови як обмежену зовнішньою сферою, що творить для неї необхідний бігун напруги сил. **Динамічна теорія матерії конечно веде до безконечности матерії** і з ідеєю своєї безконечности матерія чи сила (що є одне й те ж саме) перестає бути предметом природознавства і філософії. Природа стає проблемою метафізики. Безконечність матерії є вправді постулятом думання, однак не може бути подумана, отже, не є навіть теоретично вимірною. Атомізм — це неозначений погляд на будову матерії — його найбільшою прикметою є високо естетична концепція світу і прозора засада загальної механіки в фізичному світі. Її слабим місцем є те, що світовий механізм повинен бути скінченою в собі величиною і в цьому випадку він або вказує на трансцедентну свою творчу причину в Бозі, або розпливається в мряці ідеї безконечности і тратить свою автономну замкненість. Подібно як атом є межевим поняттям на шляху мікрокосмічного думання, так само його теоретична вартість має межу в напрямі думки до макрокосмосу. В першому випадку він

Остання Сальва.

Велич Шевченка не є ані в тому, що його іменем названо одно наукове товариство, ані в тому, що його хтось хвалить. Його велич криється в його пророчому Слові, яке він поставив на сторожі України й її свободи. Тому дивно виглядає, що **ані одна** українська газета не згадала останньої капітуляційної сальви вашінґтонського денника «Вашінґтон Пост», що була вистрілена у формі передової статті у навечер'я відкриття пам'ятника Шевченкові, в п'ятницю, дня 26 червня 1964 р.

В цій передовій статті денник «Вашінтон Пост» «вітав» відкриття пам'ятника Шевченкові в столиці З'єднаних Держав Америки й цитуючи слова Шевченка про «праведний закон Вашінґтона», додав, що він, денник, вірить, що і для столиці ЗДА прийде одного дня справедливий закон, і там більше не дозволять будувати подібних пам'ятників...

Чому українські справоздавці з відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні не згадали цієї статті? Я ґадаю, що це була одна з найганебніших статтей, бо написана вона якраз тоді, коли справа побудови пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні була вже доконаним фактом; коли американський генерал-герой і двократний президент З'єднаних Держав Америки, Д Айзенговер вигладжував свою блискучу промову про Українського Духового Провідника й коли стотисячна маса українського люду заливала вулиці столиці, щоб поклонитися Людині, котра стала Ідеєю Великого Народу. Ця стаття «Вашінґтон Посту» позбавлена всякої етики, найелементарнішого доброго смаку.

Але чому наша преса промовчала цю статтю? Шевченко завеликий, щоб ми боялися правдиво насвітлювати події і факти ,зв'язані з Ним. Шевченко вічний, безсмертний, непереможний. Тому, якщо б наша преса була згадала повищу статтю, вона поставила б була тільки в правдиве світло «Вашінґтон Пост», але в ніякому разі не зменшила б міри Шевченка.

Мені видається, що промовчання останньої статті денника «Вашінґтон Пост» належить до тієї самої категорії, що й завзята мовчанка Комітету Шевченка в справі **повної відсутности** американського уряду на урочистостях відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні: **годувати ілюзіями вла-**

безпосередньо спиняє рух думки, яка має нахил продовжувати поділ матерії в безконечність. Атом власне **собою** [3]) затримує думку і вона приймає його як остатню, основну одиницю устрою матерії. В протилежному напрямі величинного (кількісного) зросту матерії в безконечність — межею, очевидно, не є безпосередньо атом, але **вимога, поставлена істотою атомного устрою:** ця вимога вказує на потребу зовнішньої сфери, яку дає або згаданий рух-ріст у безконечність, або гетероґенна, замежна (трансцедентна) духова дійсність — Бог.

Будова атому спонукує до висновку, що матерія є **станом** сил, які взаємним напруженням тримають себе в рівновазі. Власне, ця рівновага виступає як стан, від чого виводиться враження спокою, безвладности, а далі буття і т. д. Життям матерії є ненастанний рух сил, що постійно порушують хвилеву рівновагу оточення і взаємно дізнають з його боку такого ж деструктивного впливу. Життєвий процес матерії — катастрофічний з погляду ідеальної рівноваги. Зразками її є абсолютне буття, духова досконалість і т. д. Подібно, як остання зо становища першого — є ідеальним спокоєм або смертю. Постійність законів матерії є формою, в якій дух висловлює **ритмічність хвилювання сил матерії,** а може навіть тільки постійність свойого відношення до явищ зовнішнього світу.

Матерія є в собі тим, чим вона є в своїй цілості. Цей сповидно тавтологічний висказ оживлюється новим значенням щойно після ближчого пояснення, а саме, що з уваги на свій устрій матерія не дається пізнати як цілість, тільки зо своїх частин. Розум прослідкує не тільки взаємини частин матерії, тому, що в тій відносній формі він спостерігає всі процеси матеріяльних явищ, дійшов він до устійнення законів механіки, тобто постійних форм руху — ділання на себе матерії. Виникає оправдане питання: чим є матерія як цілість, або чим є вона в собі, нараз, або який є її безумовний зміст? Самі спостереження взаємин між її частинами витворюють з часом враження, що істота матерії, яка виступає все тільки в ролі якоїсь частинки, не є в ній безпосередньо, але неначе **поза** нею, наприклад: у напрямі її ділання (диви: закон тяготи в Геґеля). А втім це цілком умовне схоплення не передає **цілого** обсягу життєвих проявів матерії. Тут удруге зустрічає розум перешкоду, тим разом в іншій формі: **матерія як цілість недоступна ніякому досвідові — вона не може бути предметом досліду.**

Ідеальне пізнання матерії в умовах обов'язуючих меж досвіду мусіло б з конечности мати апріорний характер: пізнання частинки матерії було б передумовою пізнання її цілости. Висновки з атомістичної теорії, як виявлено, суперечать цьому, до того ж множаться щораз більше в модерному природознавстві, головно в фізиці **сну суспільність.** Тому ми живемо ілюзіями: ілюзії трактуємо, як факти, а факти — як ілюзії. Шевченко кидав громи. Шевченко грозив, заклинав, Шевченко називав рабів — рабами, запроданців - гряззю й сміттям; Шевченко відкривав **правдиву** Україну — в історичному й сучасному аспектах, —тому він збудив нас з рабського сну й вирядив у похід за свободу. А що ми робимо? Ми святкуємо Титана Українського Духа — і годуємо нашу громаду солоденькими цукорками неправди. Бо промовчування фактів є неправдою.

Якщо б те все, що ми читаємо в нашій пресі було правдою, то ми мусіли б тільки дивуватися, чому то Україна не є найславнішою, наймогутнішою, найвільнішою державою в світі?! Шевченко говорив правду свому народові — жорстоку, сумну, трагічну нераз правду, але правду, бо він знав, що в ім'я правди народ готов на найвищі жертви, на найбільше геройство особливо, коли правдою є поневолення його країни, знущання над її свободою. І він не помилився. Чому тоді ми маємо годувати цукорками брехні нашу громаду?

Менший брат... і Він.

Дві найважливіші речі, зв'язані зі святкуваннями відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашінгтоні дня 27 червня 1964 р., були дуже мало підкреслені або взагалі знехтувані більшістю української преси: це присутність і постава «меншого брата» та Шевченко — як Ідея.

Велика вдячність належиться тим, що завдяки їх заходам і старанням думка здвигнути пам'ятник у Вашінґтоні стала дійсністю. Це дійсно історичне діло. Але увагу світу звернув на себе таки наш менший брат: той добрий, незіпсований, жертвений і відданий українець, що без жадоби слави й подяки шикувався в бойові ряди на заклик свого проводу й складав найвищу жертву в ім'я України й її свободи... від найдавніших часів нашої історії. Він, цей менший брат, залив вулиці столиці Америки; він машерував з подивугідною самодисципліною і маєстатичністю до місця, де мав бути відкритий пам'ятник; він гордо дивився на відкриту постать Шевченка й молився та присягав совісно виконувати Його заповіти. Він, цей менший брат, був живим свідком величі, могутности й безсмертности України. Його,цьо

зиці, погляди про статистичний характер законів природи, які саме є іншими для мікрокосмічних взаємин, а іншими в макрокосмічній скалі. Отже, нема вичерпного пізнання матерії, беручи за основу досвіду її молекулярний чи атомний стан, тому що проникнути **поза** зовнішню сферу механічних ділань матерії — неможливо, а деякі спостереження вже протирічать і самій безумовності законів навіть у згаданій царині механіки. Питаючись про істоту матерії, висказуємо твердженням, що матерія є в собі тим, чим вона є в своїй цілості, то є в своїх частинах — тільки постулят розуму, який теоретично приймав згори за істоту чогось, в тому випадку «матерії», **одностайність (die Einfoermigkeit), однорідність, гомогенність.** З цього слідує: **вичерпне пізнання одного атому матерії — було б одночасно пізнанням її взагалі.**

1.) Тут це було згідне з геніяльною думкою Гегеля, що матерія має свою основу поза собою, прямує з себе. (Ю. В.)

2.) В цьому місці автор дає відсилачі до своїх цитатів з Гегеля; на жаль, вони не збереглися і не можна їх тут навести. (З. К.)

3.) Це образове окреслення не слід брати дослівно,— але розуміти його значення так, що думка сама конструює атом як межу, отже її рух зупиняється на ньому. (Ю. В.)

(Далі буде)

го меншого брата, рахували вороги й приятелі. І тому він, цей менший брат, був незаперечним свідком того, що Ідея є сильнішою від найсильнішої матеріяльної зброї.

Бо їхав він, цей менший брат, до столиці ЗДА з усіх сторін світу: заливав безмежні шляхи Канади й Америки, прорізував повітряні шляхи модерними джетами не з думкою стрінутися там з кимсь, привітати там когось, стиснути там руку комусь. Так, він їхав на відкриття пам'ятника Шевченкові, свому найбільшому Поетові, співцеві Свободи й Пророкові Правди. Але не пам'ятник вирядив його в далеку дорогу. Вирядив його, цього меншого брата, в далеку путь дух найбільшого сина України, що став символом всіх найкращих, вадушевних прагнень великого народу, що перетворився в Ідею. І ця Ідея — Шевченко,якої ніхто не міг бачити, якої ніхто не міг діткнутися, — вела за собою оті непроглядні тисячі, щоб пригадати їм їх історичне призначення. І вони йшли, як покірні діти, за цією невидимою, але такою до болю близькою,такою рідною, такою бажаною Ідеєю. Вона була для них найреальнішою реальністю, найдорожчою дійсністю...

Чи бачив світ і цю велику правду по за статистичною масою українського люду?

Варяги...

Наш літопис так оповідає про початок української держави: Варяги домагалися дані від словінів, але ті виступили проти напасників і вигнали варягів за море. І почали самі собою володіти. І не було в них правди і повстав рід на рід і були у них чвари, самі почали воювати з собою. І сказали собі: пошукаймо князя, що володів би над нами і судив нас справедливо. І дали знати до варягів: земля наша велика й багата, але ладу в ній нема, прийдіть княжити і володіти над нами...

Це може леґенда. Але й леґенди мають у собі велику дозу правди. Вони випливають з душі народу, з його характеру. Тому якщо леґенди навіть не мають фактично підложжя у фізичному світі, вони є складовою, невіддільною частиною психіки народу, що зродив їх. Тому леґенди є національними по своїй суті.

Тож і леґенда про покликання варягів «княжити і володіти над нами» не мусить бути історично правдивою. Досить, коли вона близька, рідна характерові народу, що дав їй життя.

Ця «варязька» леґенда не робить нам чести. Вона випливає, мабуть, з браку любови, пошани і довір'я до свого проводу. З надмірного індивідуалізму. З задиркуватости й пихи. Коли українська кров перемогла й залила «варязьку» кров, історія наша занотовує цілу серію нових братовбивств, брак підпорядкування, непошана авторитету тощо! Вислід був такий, що хоч ми вже не кликали «варягів» «княжити і володіти над нами», то вони самі «прийшли» — як завойовники, як зрадливі приятелі. Після того як княжа доба нашої історії впала під тягарем напору кочовиків і сильніших сусідів тому тільки, що точив її знутра рак княжих усобиць і боярських бунтів та непослуху владі, над нашою землею розпростерлася чорна, груба хмара неволі, яку тільки дуже рідко прорізувала блискавка свободи. Козацька доба нашої історії — це доба слави, доба бунту прикованого до скелі Прометея, символу волі, доба героїзму, лицарства й посвяти;доба конвульсивного народження **нації,** але ця доба в ніякому разі не була ще добою повного державного визволення закутого велетня. Найновіша доба нашої історії поча-

лася під час І-ої світовоі війни й продовжується по сьогоднішній день. Ця доба кинула виклик неволі, запалила смолоскип боротьби за свободу й мобілізує українську націю до рішального бою. Це доба Української Національної Революції. Це формуюча доба. Це доба, що повинна б остаточно заперечити варязьку теорію постання української держави. Але чи заперечимо?

x
x x

Варягів ми більше не кличемо: вони не тільки і далі «княжать і володіють над нами» на наших рідних землях, але ми вийшли й на еміграцію з «печаттю їх духа». От у Детройті, наприклад, американська преса начислює сто тисяч українських душ; українська «статистика» начислює нас від 50 до 60 тисяч; наші найбільші імпрези тут притягають 4 до 5 тисяч людей; на всякі народні цілі жертвує найбільше п'ятсот осіб. На це число **дійсних** українців, не тільки статистичних цифр — ми маємо в цьому місті **поверх 100 українських організацій.** Чи є ці організації ознакою нашої сили? Ні! **нашого розбиття.** Наше національне життя не вимагає так багато організацій, тим більше, що велика частина з них виконує ті самі функції. Ми не воюємо проти себе **фізично,** тільки тому, що живемо в системі правопорядку й правосуддя. Нам цей лад подобається. Але чи в силі ми такий лад запровадити в себе?!

Норми правопорядку родяться й живуть спершу в душах індивідів і людських збірнот, і аж після цього стають вони дійсністю в практичному житті. Якщо в нас такий організаційний хаос, так багато «республік» в одному тільки місті, то чи не є це ознакою, що в наших душах, в наших серцях і далі панує бунт, непримиримість, індивідуальна пиха, неоправдана гордість, що у висліді дає: елементарний брак почуття правопорядку, брак панування правних норм і моральних засад. Якщо б ми навчилися дивитися й спостерігати речі поза нашою парафією, нашим клюбом, нашою партією, нашою провінцією тощо й у зв'язку з цим у нас зродилося б бажання бути дійсно повновартісною людською спільнотою, нацією, державою, то мусіли б: або закликати «варягів» «княжити і володіти нами», або розжареним залізом випекти з нашої духовости всі ті прикмети, які в старині і тепер ще спонукують іти «рід на рід», зчиняти чвари і війни між братами.

Щоб вигнати ворога з рідних земель і стати там власними володарями, нам таки треба позбутися своєї бунтівничої вдачі й визнати, що й між нами є такі, що вміють провадити і є гідні нашого послуху.

x
x x

В своїй хоробливій нераз гордості ми не довіряємо собі; ми «допасовуємося» до інших. Ми радіємо, коли нас хвалять, без огляду на те, хто і за що нас хвалить, щоб тільки хвалив. Ми зміняємо наші прізвища, зміняємо календарі, «ломимо» язик, — не з потреби, але для того, щоб допасуватися. От недавно американська преса, радіо й телевізія передали вістку по цілому світі, що в день жидівського свята, Йом Кіпури, в Нью- Йорку будуть замкнені всі публічні школи. Це жиди. А ми зміняємо календар, щоб допасуватися з нашими святами. Страшний, незрозумілий контраст між нашою зарозумілістю, пихою, гордістю і... комплексом меншевартости. «Варяги» часом потрібні, щоб внести рівновагу в наші душі, щоб дати нам почуття вартости. І ми часто кличемо їх.

Я гадав, наприклад, що на почесній трибуні під час відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні будуть всі достойники українського роду. Вони були б, ці українські провідники, свого роду візитовою картою для достойників українського роду. Бо, які завеликі демократи ми не були б, то повна вартість кожного народу оцінюється числом і якістю його еліти.

Але так не було. На почесній трибуні було багато неукраїнських достойників, але бракувало багатьох українських. Не буду вичисляти всіх. Але на мене зробило дуже прикре враження те, що не було там нашої **Марусі Бек.** Вона не тільки не була на почесній трибуні, але її навіть не запросили формально на відкриття. Чому?

Я маю повагу до Джека Паленса, але чи багато людей знає, що він — українець? Що він робить для української справи? Скільки пожертвував він на пам'ятник Шевченка? В додатку - відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні було суго політичною справою і якщо добре було мати там якнайбільше славних українських людей, то в першу чергу повинні були там бути люди, що займаються політикою і є активні в українському житті.

Маруся Бек, як свідома й активна в українському житті жінка, повинна була бути на почесній трибуні хоч би тому, що вона **є одинокою українкою в Америці,** котра займала й займає високе політичне становище в американському політичному житті. Якщо Комітет Шевченка вважав за відповідне покликати її до Вашінґтону інтервенювати в справі пам'ятника

Шевченкові — і вона негайно відгукнулася на цей поклик! — , то чому цей самий Комітет не вважав за відповідне і формально запросити її до Вашінгтону і зарезервувати їй місце так на почесній трибуні, як і при головному столі на бенкеті?! Це правда, вона належить до демократичної партії. Але чи це важне? Я думаю, що і генералові Айзенгаверові було б приємно стиснути руку **українській жінці,** яка була **першою жінкою** в історії міста Детройту, вибраною до Міської Ради, а пізніше на Президента цієї Ради, виконуючи часто в цій ролі функцію посадника міста. Рівночасно Маруся Бек була б прекрасною візитовою картою для нас, як національної спільноти.

І Шевченкові було б приємніше бачити, що у нас виростає своя провідна верства, своя еліта, яка скоро витисне панування варягів...

(Далі буде.)

КОЖНИЙ ОДИН ГОЛОС МОЖЕ БУТИ РІШАЛЬНИМ У ВИБОРАХ

Привілеєм кожного громадянина ЗДА є голосувати у виборах президента і віцепрезидента ЗДА, губернатора та віцегубернатора кожного стейту, посадника кожного міста, сенаторів ЗДА і конґресменів до Конґресу ЗДА, як також законодавців стейтової леґіслятури та льокального самоуправління. Кожний з них у більшій чи меншій мірі має вплив на життя — буття ЗДА, окремого стейту, окремої громади й окремого мешканця. Тому кожному громадянинові повинно залежати на тому, щоб на кожному з виборних постів був такий кандидат, який найкраще відповідає його потребам.

У багатьох випадках одинокий голос одинокого громадянина може бути рішальним, а тому кожний у власному інтересі та інтересі всієї спільноти (а кожний має свою думку, що є в інтересі спільноти!) повинен скористати із свого привілею громадянина і голосувати на такого кандидата, якого він вважає найближчим своєму серцю. А що **одинокий** голос може бути рішальним, можуть послужити ось такі факти:

— Сьогодні небагатьом відомий факт, що англійську мову впроваджено в ЗДА як урядову мову тільки більшістю одного голосу в Конґресі, бо в часі визвольних змагань Америки публічна опінія була дуже сильно протианглійська й були поважні намагання впровадити німецьку мову як урядову мову в ЗДА.

— В 1839 р. Маркус Мортон кандидував на губернатора стейту Масачусетс. Згідно з існуючою ситуацією він потребував більшість 51,034 голосів. Після підрахунку голосів отримав він якраз таку більшість. Якщо одинокий виборець був би голосував на когось іншого, або якщо одинокий його прихильник був би не пішов голосувати, він був би програв вибори.

— А чи знаєте, що коли б у 1960 р. Річард Никсон був дістав у кожній виборчій окрузі Пенсильванії по одному голосові більше, він був би став Президентом ЗДА, а сл. п. Джан Ф. Кенеді може був би й жив сьогодні?

— В одному місті кандидат на посадника в 1955 р. програв вибори, бо три його прихильники, побачивши скалічену собаку, завезли її до ветеринарного лікаря, а опісля сказали собі, що їх голоси все одно не перерішать виборів у користь їх кандидата. Вони **якраз** помилилися.

Але гляньте, які колосальні рішення прийнято більшістю **одного** голоса! І так:

— У 1868 р. президент Андрій Джанзон урятувався від імпічменту (звільнення з президентури Конґресом, згідно з постановами конституції) голосом одинокого сенатора (Сенат у таких випадках виконує ролю суду, а Палата Репрезентантів ролю прокурора).

— У 1876 р. Рутерфорда Б. Гейза вибрано президентом ЗДА більшістю одного голосу у виборній колеґії (він дістав 185 голосів, а його противник 184 голоси).

— У 1875 р. Французький Парлямент голосом одинокого депутата (353 до 352) змінив державний устрій Франції з монархістичного на республіканський. І вкінці —

— в 1649 р. в Англії рішено стяти голову королеві Чарлзові 1-ому рішенням більшістю одного голосу в судовому трибуналі (68 голосувало за стратою короля, а 67 проти).

Між іншим, теперішнього ґубернатора стейту Міннесота обрано більшістю всього-на-всього біля 100 голосів! Як бачите, не треба йти дуже далеко, щоб знайти приклади на доказ того, який важливий **кожний** голос в американській виборчій системі, де чесно підраховують віддані виборцями голоси.

Тому кожний громадянин, якому на душі є добро спільноти, а в ній і власні особисті інтереси, повинен у день виборів розважно застановитися на кого йому найкраще голосувати й віддати свій голос на такого кандидата, який заступатиме такі інтереси держави й спільноти, які на його думку є найкорисніші.

П. НАДТИСЯНСЬКИЙ

Коментатор

НА ПОРОЗІ ЗМІН

Немає на сьогодні найменшого сумніву, що ініціятива світової політики спочиває надалі в руках провідників Совєтського Союзу, і події останнього часу дають на це безперечний доказ. Ніхто не журився долею світу, коли застрелено Кеннеді, але світова преса висловила стривоження, коли зліквідовано Хрущова, будьто доля світу залежить від особи, що керує червоним царством. Чому воно так? І чи так воно дійсно є?

Ми живемо в часах, що їм важко знайти порівняння в минулому. Можна доводити аналогії між імперіями, їх зростом, вершком і падінням, але трудно сказати сьогодні, яка із існуючих великодержав на якому пункті свого розвитку знаходиться. Так само трудно було сучасникам Римської імперії усвідомити її падіння, хоч тут і там озивались в історії завжди відповідні Кассандри. На якій точці свого історичного призначення знаходиться Совєтський Союз? Чи це нова імперія, перед якою сотні років життя, чи це тільки нещасний додаток до імперії Романових, приречений на загибіль вже на наших очах?

Світова опінія поділена, дуже поділена. Експерти і знавці, що живуть на Заході заєдно впевняють світ, що його доля зв'язана з долею СССР так нерозривно, що на випадок совєтського конфлікту із червоним Китаєм, Захід обов'язаний допомогти Совєтам. Таку опінію висловлюють керівні кола найбільшої потуги Заходу — Америки.

Є й інша опінія у світі. Ця опінія добре пам'ятає, як мало бракувало Гітлерові до перемоги на Сході, як мало бракувало до зліквідування большевизму в самому його зародку в 1917-18 роках, і ця опінія переконана, що й на сьогодні є можливості і шляхи довести до ліквідації цієї імперії — без атомової, загальної війни.

Обидві ці опінії мають за собою свої «за» і проти». Але так само як незаперечною правдою є, що опінія друга походить від людей, що дійсно знають наскрізь Схід і зокрема історію та систему большевизму разом з його філософією, так правдою є, що ця опінія придушується насильно опінією першою, опінією тих, що склонні бачити майбутнє через чорні окуляри і накликають народи світу до духової капітуляції ще далеко до того, заки прийшло до рішального бою.

Чим сильний большевизм?

Політично невироблені, занедбані маси народів Східньої Европи відкрили в большевизмі своє спасіння із сірої, безвиглядної буденщини визискуваної праці, відкрили пропаґандивно розроблений міраж надії на краще і в основному підтримали большевизм, кладучи на його терезу свою питому вагу, потрібну для перехилення перемоги в червоний бік. Навіть українські народні маси були обманені російськими большевиками, що говорили до них російською мовою і прийшли з російськими баґнетами — та жменькою українських національних зрадників.

Яку думку про большевизм мають ці маси сьогодні, всім відомо. Але сьогодні їх ніхто не питається про думку. Сьогодні їх тримають в карбах наукового, продуманого терору з-під якого вирватись не є легко, бо якби так було, всі вирвалися б. А де котиться хвиля пропаганди? По темних, безпросвітних масах Азії і Африки, що змішують політичну дійсність із утопією повені обіцянок, базованих в основному на ненависті до білої раси і зависті за матеріяльні добра Заходу. Ці маси є дуже податні на таку пропаґанду і немає чого дивуватися, що комунізм має серед них успіх. До того комунізм підтримуваний совєтським державним, партійним і поліційним апаратом.

Цивілізаційно відсталі простори заздрять Заходові його матеріяльного добра, без аналізи причин і зрозуміння економічного процесу та часу потрібного на його зріст. Вони хочуть мати це все нараз і зараз же, тепер. Комунізм на цьому й живе. Той сам комунізм, що не зумів досі ніде в світі розв'язати хоч одну проблему позитивно. І тут ми приходимо до суті справи: чи можна відвернути відсталі народи від обману комунізму і чи є до цього якісь шляхи і методи, чи треба це все залишити часові і надіятись найкращого, чекаючи найгіршого?

ЧИМ СЛАБИЙ БОЛЬШЕВИЗМ?

Брехнею. Безпрецедентною, абсолютною, безличною, неморальною брехнею, визутою із всяких слідів людського стиду, збентеження чи сумніву. Ця виссана з пальця брехня заливає світ річищами літератури, радіоавдицій, фільмів і навіть музичної творчости, не допускаючи критики, поборюючи сумнів і ліквідуючи опір. Ця брехня така велика, що сірі маси не в силі цієї ґрандіозности схопити і хоч не хоч попадають під її вплив, як загіпнотизовані. Ця брехня така всецільна, продумана і послідовна, що навіть інтелектуальні кола Заходу

попали під її вплив. Ця брехня така велика, що її тінь прислонює здібність реакції і аналізи навіть думаючих суспільних кол.

Та попри це все, це тільки — брехня. Жаден шум навколо Кремля і Москви не може закрити тотальної невдачі найважнішого чинника того самого матеріяльного життя, що є основою матеріялістичного комунізму — його економіки, його господарства. Ця невдача така сама велика, як велика є брехня про її тріюмф. У наслідку цього тріюмфу, громадяни найбагатшої природ. ресурсами країни в світі ходять голі, босі і голодні — вже повних сорок сім років від часу міражної революції! Ця тотальна економічна катастрофа тим важливіша, що її можна показати, можна перевірити, можна притягнути як арґумент — арґумент не чуттєвий, не духовий, але арґумент фактичний і незаперечний.

Друга велика слабість комунізму і його форм це — терор. Ця слабість виводиться із першої логікою закономірної послідовности: хто не вірить у державну, тотальну брехню, той мусить бути зліквідований. Ця слабість велика, бо її струна завжди мусить бути натягнута і ніхто не знає, коли вона може урватись. В Будапешті, 1956 року, вивішали і вистріляли всіх членів таємної поліції — остою терору над мадярським населенням. Терор викликає реакцію, якщо ще не на ділі, то в душі, до відповідної хвилини. Терор доказує існування брехні, яку треба насильно насаджувати. Терор нарешті можна показати і хто хоче його бачити, той нехай пригадає собі справу Ґузенка, Кравченка, Петрова і його дружини, а ще перед тим Кривіцького, Кутєпова, а ще перед тим СВУ, Симона Петлюри. А недавно вбивство Лева Ребета, Степана Бандери і їмже ність числа. Терор не може дозволити на існування опозиції, бо брехня не може стерпіти заперечення. Один голос правди може розбудити мільйонні маси із гіпнотичного сну. Тому ці голоси мусять бути зліквідовані. Сорок сім років після революції совєтська держава не може обійтися без терору! Навіть Хрущову не дозволили сказати хоч пару прощальних слів до народів СССР, може і в слушному зрештою переконанні, що ці народи цілком не жаліють його ліквідації.

ОСТАННІ ДНІ.

Події останніх днів дають відповідь на питання: чому прийшли такі зміни у верхівці СССР, якщо глянути на портрети людей, що замінили Хрущова. В цих обличчях ховається дійсна суть зміни. Лице Хрущова, це — попри всю його жорстокість, відому в Україні — лице блазня і така ж його поведінка, включно із зніманням черевика в ОН, його висловами до світової ситуації і його реакцій до політичних явищ. Це було добре на якийсь час, бо Сталін залишив у світі дуже погане враження по собі і Хрущову вдалось переконати Захід, що з Совєтами можна жити. Але це не могло йти за далеко, бо наросли глибокі і небезпечні конфлікти, що їх вже не міг неповажний і неавторитетний Хрущов наладнати.

Гляньте на серйозне обличчя Брежнєва. Це ціле противенство Хрущова. Він не буде капцями бити по столі перед чужими дипломатами, він не буде стрибати між кукурудзою в стейті Айова, він не буде кричати «я вас поховаю», він це зробить — як зможе. Байдуже, чи він залишиться при владі, чи ні, люди його типу вестимуть тепер СССР і тип Хрущова відійшов до історії. Серйозні люди розглядатимуть серйозні питання і справа червоного Китаю буде тепер полагоджена — так або інакше. Захід не використав політичної шанси гри між двома противниками і тепер ця шанса зникла. Для Заходу це означує серйозний політичний зудар з Москвою, а запевнення Кремля про продовження політики співжиття доказують щось цілком протилежне в його плянуванні.

Нові люди захочуть відзначити себе в історії світу новими політичними кроками і ми можемо чекати змін, навіть великих змін перше всього в рамках СССР, далі в сфері його впливу, в сателітних державах і нарешті всюди там у світі, де большевики хочуть підкласти перші вогні останньої, переможної в їх надіях, війни.

На нашу скромну думку, Москва вирішила закінчити період повоєнної передишки і перед нею тепер відкривається новий шлях вперед. На тому шляху вона зустріне опір, але ніхто сьогодні не може сказати, який опір і чи він буде достатній. Ніхто сьогодні не знає, хто керуватиме політикою Заходу з висот Вашінґтону наступними роками і чи керуватиме нею людина, здібна поставити розумний і вирішний опір там і тоді, коли це буде потрібне. Цей опір буде реакцією на совєтські почини і від якости цеї реакції може залежати доля вільного світу.

Але далеко важніше питання виринає перед нами тепер, а саме:

ЧОМУ НЕ ОФЕНЗИВА?!

Чому Захід не може чи не хоче перейти до офензиви? Логіка совєтського наступу вимагатиме від Москви вжиття всіх типів зброї, щоб досягти поставлених перед собою цілів, бо невдача в тоталітарній системі рівняється

вирокові смерти на систему і її провідників. Логікою советського наступу буде вжиття атомової зброї, коли всі інші засоби будуть вичерпані. І при наявності їхньої ініціятиви, атомний удар по Заході може покласти край всякій опозиції в світі.

Натомість, якщо б Захід вирішив розпочати офензиву, то власне тепер до цього відповідна пора. Зміна курсу внутрішньої савєтської політики на твердість нікому там не буде до смаку. Те саме відноситься до «розбещених» сателітів з Румунією на чолі. А без твердої лінії СССР не буде готовий до наступу. Наступ — політичний, моральний і духовий наступ Заходу може внеможливити пристосувати нову тверду лінію і зліквідувати саму можливість дальшого совєтського просування. Не вільно забути, що застій совєтської ініціятиви, витворений виступом Заходу може привести режим і систему до самозадушення шляхом повного розладу внутрішньої дисципліни — підстави апарату держави і системи терору. Це дає величезні можливості для Заходу — але треба бажати їх використати і треба **уміти** їх використати. Чи дістане Захід політичного провідника свідомого цих завдань і цих можливостей, ми не знаємо, але ми знаємо одне: не будь його, доля Заходу більш непевна, як завтрішня погода.

Совєтська бомба з Хрущовом і китайська атомова бомба віщують кінець ери співжиття і зміни прийдуть. Їх характер, глибина і ширина не можуть прислонити нам факту, що Москва змагає до панування над світом і що кожен її крок є свідомо керований в тому напрямку — при допомозі брехні, терору.

ЗНАЙОМТЕСЯ З НАШИМИ НАУКОВЦЯМИ

Іван Розгін

МИХАЙЛО МАКСИМОВИЧ

Українська наука, важлива ділянка національної культури, має своїх славних творців у різних періодах відродження української нації. Не мали вони ні щедрих меценатів, ні громадських «фундацій», ні державних дотацій. Працюючи в певних ділянках української науки, вони ще й до того творили матеріяльну базу для своєї науки, жертвуючи задля неї своїм матеріяльно-побутовим та родинним добробутом.

Яку б ділянку науки ми не взяли для перегляду, то кожна з них мала своїх більш чи менш визначних діячів, а окремі особистості серед них своїми працями творили епохи в історії розвитку української культури. Г. Сковорода, Ів. Котляревський, М. Шашкевич, М. Драгоманів, Т. Шевченко, М. Грушевський, С. Єфремов і багато інших — всі вони визнані творцями тої чи іншої галузі української науки, як складника української культури.

Але був серед них в XIX ст. Михайло Максимович, що створив або започаткував не одну галузь, а цілу низку наук. Науковою енциклопедією, українським університетом вважали сучасники М. Максимовича. «Максимович — цілий історично-філологічний заклад, і вкупі з тим живий народній чоловік» — сказав М. Драгоманів [1]).

Народився М. Максимович на початку, а помер в останній чверті 19 століття тобто, жив, виховувався і творив в надзвичайно важливий період української історії, період новітнього відродження українського народу, коли формувались підставові ділянки сучасної української науки, коли український народ виходив на світову історичну арену. М. Максимович, знаючи важливість подій в часі і місці (просторі), як досвідчений режисер у театрі виводив на кін української історії потрібні формою і змістом «дійства». Хоч були не дуже сприятливі часи — він переборював усі перешкоди і досягав певних наслідків праці. Як досвідчений теоретик і практик-організатор, доцільно плянував і здійснював різноманітні заходи щодо окремих ділянок української науки. Сьогодні, з перспективи часу, без перебільшення і вороги і приятелі визнають за М. Максимовичем прямо таки непроминальні заслуги в історії розвитку української науки. Його діяльність коротко можна зформулювати так:

1. Перший поклав наукові підвалини сучасного природознавства, а в тому і української натурфілософії.
2. Започаткував археологію, етнографію і написав низку праць на історичні теми.
3. Започаткував українське фолькльорознавство, написав низку праць і з філології зібрав і видав надзвичайно важливу Збірку українських народніх пісень.
4. Зорганізував тогочасних літераторів і видав друком низку літературних альманахів.

Якщо до того взяти до уваги, що він був першим ректором київського університету (1834),

а після того, аж до самої смерти (1873) був безконкуренційним авторитетом в низці українських наук — то можна зрозуміти його вагу в українській науці. Перед тим, як говорити про наукову працю М. Максимовича, подаємо дещо з його біографії.

Життєпис М. Максимовича

Народився М. Максимович 15 вересня 1804 року на хуторі Тимківщині, колишньої Полтавської губернії (поблизу Золотоноші). Батьки походили із збіднілої української шляхти. Батько Олександер працював механіком на державному Шосткинському пороховому заводі, мати

з роду Тимківських була вельми освіченою, а всі її брати (було їх п'ять) були видатними вченими [2]).

Після закінчення Новгородсіверської гімназії (1812-1819) М. Максимович вчився на філософському факультеті Московського університету, (1819-1823) спочатку на словесному відділі, а пізніше на природничому і медичному. Є відомості, що М. Максимович в юнацькі роки зустрічався з декабристами, але політикою як такою ніколи не цікавився, навіть уникав її.

В 1824 році М. Максимович опублікував першу свою наукову працю «Главния основанія зоології ілі наукі о жівотних». В 1826 році він почав читати в Московському університеті курс ботаніки і керувати університетським ботанічним садом. В 1827 році з великим успіхом захистив маґістерську дисертацію на тему «О сістемах растітельного царства». На захисті були присутні представники громадськости, а серед них Адам Міцкевич. В 1829 році М. Максимович був обраний ад'юнкт професором, а в 1833 році, коли йому було всього 29 років, він здобув ступінь доктора біологічних наук і звання ординарного професора.

В цей московський період М. Максимович присвячував себе природничим наукам. Крім уже згадуваних праць він виконав низку науково-дослідних тем, досліджуючи флору московського обширу. Разом з тим, він організував видання літературних альманахів, притягнувши до співпраці всіх визначних письменників і поетів, в тому В. Жуковського, Хом'якова, князя В'яземського, барона Дельвіґа, О. Пушкіна та інших.

З організацією в 1834 році Університету св. Володимира в Києві — тогочасні керівники культурного життя країни знайшли, що найбільш достойним керівником нового університету може бути М. Максимович. Йому було запропоновано становище першого ректора. Він погодився, і перейшов до Києва і тут розпочав новий Київський період свого життя. Крім ректорства — він ще був обраний деканом філологічного факультету і керівником катедри російської словесности.

У Києві М. Максмович змінив напрямок своєї наукової діяльности. Залишивши природознавство, він переключився на історично-філологічні науки. За його ініціятивою та участю організовано археологічну комісію, що виконала низку наукових досліджень та видрукувала багато наукових праць з археології Києва. Крім того, Максимович продовжував видавати літературні альманахи, притягнувши до співпраці тогочасних письменників. В університеті М. Максимович працював до 1845 року, тобто 11 років, а пізніше, за станом здоров'я, покинув офіційну службу і виїхав у свій хутір «Михайлова Гора» біля с. Прохорівки над Дніпром проти Канева. Тепер «Михайлова гора» вважається Заповідником Академії наук, а в будинку М. Максимовича організовано будинок відпочинку для співробітників Академії.

На хуторі «Михайлова гора» М. Максимович працював до кінця свого життя, в дуже несприятливих матеріяльних і моральних умовах. Три «біди» — «безлюддя, безкнижжя і безгрошев'я» переслідували його на селі, як він не раз жалівся приятелям.

За видатні наукові заслуги М. Максимович був обраний почесним членом Московського, Київського, Харківського і Одеського університетів, членом-кореспондентом Академії наук у Петербурзі та почесним членом численних нау-

кових товариств. Важливою рисою М. Максимовича як вченого була його універсальність у суспільних відносинах та широкий діяпазон в науці. Хоч він не брав участи в революційному русі, але був у близьких відносинах з учасниками того руху. Як ми уже згадували, він зустрічався з декабристами. Відомий у ті часи політичний діяч А. Герцен признавав, що був під впливом Максимовича. М. Максимович був у приятельських відносинах з М. Гоголем, Гр. Квіткою-Основ'яненком, П. Гулаком-Артемовським, Є. Гребінкою, А. Міцкевичем, Т. Шевченком та інш.

Про постать М. Максимовича в історії української науки можна сказати, що лише пізніше, в період визвольної боротьби, починаючи від 1917 року, вийшла з надр української нації плеяда українських науковців подібних до Максимовича. В. Петров так їх характеризує: «Сучасний письменник — це інтеліґент з обдаровання, з обов'язковим університетським дипломом та науковим цензом. Інтеліґент, що є одночасно і професором, і поетом, і архивістом-дослідником, і критиком».

В. Петров говорив про письменників, літературознавців, а М. Максимович був ще й природником, істориком, філософом, етнографом. Помер він 22. IX. 1873 року, тобто, на 69 році життя. Похований на Михайловій горі, на власному хуторі. Щороку українські вчені, що відпочивають в будинку відпочинку, мають змогу віддати шану цьому невтомному дослідникові, діло якого вони продовжують.

Наукова діяльність М. Максимовича

Першою науковою працею М. Максимовича була опублікована в 1824 році «Главнис основанія зоології ілі наукі о животних», а другою — «О сістемах растітельного царства», видрукована в 1827 році. В цих працях, виконаних в Московський період, автор не тільки виявив себе ерудитним молодим ученим, але й висловив зовсім нові і дуже сміліі думки, в тому теоретичне обґрунтування про походження всього органічного світу від одної основи, праматерії. За ці і наступні праці М. Максимович був визнаний попередником Ч. Дарвина, вчення якого було зформульоване пізніше, аж в 1859 році.

В ділянці рослинознавства М. Максимович, вивчаючи фльору, опрацював ботанічну термінологію. Запропоновані ним терміни як «особина», «біб», «стручок» та інші залишилися загальновживаними й досі. Крім наукових праць, він написав і видрукував 1833 року популярну природознавчу книгу «Книга Наума». Накреслюючи основну природну систематику рослинного світу , він критично висловився про всілякі штучні системи, що існували в той час. Зформулював уявлення про обмін речовин, які відповідають сучасним уявленням. Висловив думку про клітинну будову організмів. Визнавав еволюцію, а причину еволюції вбачав у змінених умовах навколишнього середовища. М. Максимович вважається основоположником української (і російської) ботаніки.

Ще більш важливою для нас мусить бути філософія чи натурфілософія М. Максимовича, яку він висловив в численних природознавчих творах. Він був послідовником Шеллінга та Окена, але в новій дійсності він філософію Шеллінга — поширював, доповнював, «перелицьовував» на свою власну. Тому філософія М. Максимовича, як сказав Д. Чижевський, цікава не лише для історика-природознавця, але й для історика української філософії.

М. Максимович учив, що існує універсальна єдність матерії і духа. Природа, чи фізичний світ у всіх його формах і проявах і світ ідей у всіх його різноманітностях, в тому і в мисленні людей — творять єдність.

Основу матеріяльної субстанції природи становить єдина загальна речовина — праматерія. В основі нематеріяльних (метафізичних) явищ знаходиться єдина ідея — дух, що «все животворить». Різними станами і видозмінами цієї речовини-праматерії є всі видимі предмети і фізичні явища об'єктивної дійсности. В різних станах духового життя, в інтелекті людини, в мистецтві, культурі, релігії народу — проявляється нематеріяльна основа життя — ідея, дух.

Природа перебуває у вічному русі і розвитку, що йдуть за певним згори визначеним пляном, по вихідній лінії. Доказом розвитку цієї єдиної речовини є її різноманітність і наявність багатьох елементів, з яких складається органічний і неорганічний світи.

М. Максимович перший звернув увагу на проблему методи пізнання. Він перший почав доводити значення наукового, тобто, досвідного пізнання, в противагу умоглядному пізнанню, що вважалося тоді єдиним достовірним. М. Максимович учив, що проникати в таємниці природи з допомогою самого лише умогляду, без досвіду — неможливо. Водночас він осуджував тогочасний вузький емпіризм і недооцінку теоретичних узагальнень.

Умогляд і досвід є однаково важливі для науки, а тому головне завдання уміти їх поєднувати і застосовувати.

Відома праця М. Максимовича «Письмо о філософії» (1833) відноситься до важливої проблеми — єства філософії. «Філософія — це любов до мудрости. Тому вона не може бути

збудована лише на холодних розрахунках розуму, потрібне ще «серце». Дійсна, жива мудрість розуму базується на любові».

Філософія не є окрема наука, а засіб до пізнання внутрішньої єдности предметів. Це значить, що філософія може бути в кожному творі, в поезії, в життю. Філософ є той, хто зводить різні галузі знання до їх спільного початку і розвиває їх в системі. Тому що кожна наука мусить бути систематичною, можна говорити, що філософічні елементи є в кожній окремій науці. Кожна наука має бути філософічною, тобто, мати свою філософію.

Об'єктом дослідження філософії може бути всякий предмет, всяке явище в природі, суспільстві, духовому життю людини. Тому в обсяг філософії входять усі науки — теологія, психологія, математика, фізика..., а в наші часи — головніші її питання пов'язані з наукою історії.

В філософії панували різні напрямки — матеріялізм, критицизм, містицизм, а зараз вона здобуває характер історичний (ми б сказали сучасною мовою — соціяльний). В цьому історизмі вбачає Максимович тяжіння філософії до дійсности, намагання примирити розум і серце, до життьової гармонії.

В історизмі філософії Максимович у значній мірі відходить від Шеллінгіянства і прихиляється до Баодера та Гегелівської філософії з її системою розвитку духа. Так само і в пізніших етнографічних та фолкльорних працях М. Максимович виявляє на початку своє Шеллінгіянство. Наприклад, в його символічному розумінні народної поезії, або в спробі характеризувати психологію окремих народів на підставі народних пісень. Він учив, що в українських народних піснях виявляється боротьба духа з долею. Українські народні пісні вирізняються поривами пристрасти, короткою твердістю і силою почуття і природністю вислову. В них бачимо не безнадійний сум, але більше гніву й туги. Український дух не знаходить ще в собі самому особливих форм для повного вияву почуття, що зароджується в його глибині, тому мимоволі українець звертається до природи, з якою він через своє дитинство приятелює і в предметах (формах) бачить, відчуває щось подібне до себе.

Максимович був правдивим ідеалістом (віталістом), він у своїх кінцевих твердженнях визнавав існування Бога, як вищої надприродної істоти.

***

Крім природознавчих наук М. Максимович ще в більшій мірі спричинився до розвитку низки інших, суто українознавчих наук. Про це найкраще свідчать його праці, що в роках 1876-1880 видані В. Антоновичем в 3-ох томах. В першому томі видруковані історичні праці, в другому праці з історичної топографії, археології та етнографії, і в третьому — філологічні та літературні праці.

М. Максимович жив і діяв в добу кінця літературного барокко і початків сучасної літератури. На межі, коли українська література переступала від бароккового стилю до Шевченківського Кобзаря. Перед виходом Максимовича на поле українознавчих наук, він уже мав солідних попередників таких як Гр. Сковорода (1722-1794), «Енеїда» Котляревського (1798), перше видання «Слова про Ігорів похід» (1800), перше видання «Історії Малой Росії» Д. Бантиш Каменського (1822), Історію Русів (кінець 18 і початок 19 ст.). Були вже перші спроби збирати українську народню поезію. На цих творах М. Максимович виховувався як історик, етнограф, літературознавець.

В 1827 році він видав друком свою знамениту збірку українських народних пісень, що мала назву «Малороссійскія песні, изданния М. Максимовичем», які стали підручною книжкою всіх письменників, поетів і взагалі освічених людей України, Росії та інших слов'янських народів. Пізніше він видрукував ще «Українські народні пісні» (1834), «Збірник українських народних пісень» (1849). «Дні і місяці українського селянина», етнографічний збірник (1856). Цими працями М. Максимович започаткував українську фолкльористику і етнографію, бо відкрив невичерпне джерело української народної творчости.

Як літературознавець М. Максимович брав участь в літературному житті, головно рецензіями та критичними статтями; також редагував і випускав літературні альманахи «Денниця» (1830-1834), «Києвлянин» (1840-1850) і «Українець» (1859-1864). Кожного з них було три випуски.

Найважливіші наукові праці М. Максимовича такі: Огляд старого Києва (1840), Про надгробки в Печерському монастирі (1841), Оповідання про Гетьмана Сагайдачного (1841), Розповідь про Коліївщину (1841), Перегляд городових полків і сотень, що були в Україні до смерти Б. Хмельницького (1856), Історичні письма про козаків запорожців (1863), Письма до Погодіна про самобутність малоросійського наріччя (1863), Фолкльорно - етнографічна монографія: Дні і місяці українського селянина (1850) іа інші. Всіх наукових праць М. Максимович виконав і опублікував понад 400. Головні-

ші були зібрані В. Антоновичем і видані в 3-ох томах, про що ми уже згадували.

М. Максимович підготував і видав низку літературних пам'яток України Руси, розкрив самобутність та високу літературно - мистецьку вартість «Руської Правди», «Повісті временних літ», і особливо «Слова про Ігорів похід», яке він переклав українською та російською мовами, та доводив, що цей твір, як літературно історичний документ свідчить про давнє праджерело української народної мови.

В статтях «Захист українських повістей Гоголя», та «Бомкання в дзвін про Квітчину Марусю» — відстоював оригінальність та самобутність української мови і культури. Полемізував із звеличниками іноземщини. Він твердив, що українська мова в родині слов'ян стоїть між російською і польською, та більш наближена до польської, ніж російської.

Важливою заслугою М. Максимовича було дослідження деяких слов'янських мов, а спеціяльно — української, російської, польської. Він твердив, що літературна мова в Україні і Росії була церковно-слов'янська, але вже на початку вживання церковно-слов'янської мови в Україні вона відрізнялася українськими національними елементами. Він доводив, що українська народня мова виникла раніше російської в Московщині. В питанні правопису він захищав традиційне письмо в українській мові (етимологічне) і виступав проти фонетичного правопису.

Проте, найважливішою працею, що створила справді історичну подію в фолкльористиці, етнографії, літературі, а може і в поезії — була його збірка українських пісень. На питання: чому саме його збірникові пісень припала така почесна роля — сучасне літературознавство дало правдиву відповідь, мовляв, збірник пісень Максимовича тому став таким популярним і шанованим усіма культурними працівниками, що був відповідно оформленим. Справді, були і до нього спроби збирати українські народні пісні, як напр., М. А. Церетелі в 1819 році видав збірку «Опит собранія старінних малоросійських песен», але ці збірки були припадкові, не систематизовані. М. Максимович же видав лише вибрані, найкращі. Крім того, він виділив окремо обрядові пісні, які також відповідно підготував. До збірника він додав солідний вступ і порівняльний словник. Коротко кажучи, видання було наукове. П. М. Попов каже, що «Передмова ця являє собою першу теоретичну працю, з якої слід починати історію української фолкльористики як науки».

Ми в своєму нарисі говорили про М. Максимовича як ученого природника, історика, етнографа-фолкльориста, але про нього ще можна говорити як про археолога, педагога, бібліолога, критика, поета і журналіста.

Реферована література:

1. Попов, П. М. Перший збірник українських народніх пісень. Розвідка-післяслово до фотокопії видання «Українські пісні видані М. Максимовичем». Київ, 1962.

2. Чижевський, Д. «Нарис з історії філософії на Україні». Прага, 1931., стор. 76-78.

3. УРЕ. Гасло **Максимович,** т.8, стор.414-415.

Найновіша література про Максимовича.

1. Doroshenko, D. Ogloblin, O. A Survey of Ukrainian Historiography. The Annales Ukrainian Academy of Arts and Sciences in USA. Vol. V-VI pp. 117. New York, 1957.

2. Розгін, Іван. **Михайло Максимович,** Біобібліографічний нарис. «Нові Дні», ч. 82, стор. 9-12., ч. 83, стор. 10-12. Торонто, 1956.

3. Кирилюк, Є. П., Пивоваров, М. і інші. Українські письменники. Біографічний словник, том ІІ-ий, стор. 671-689. Повний список праць Максимовича і про Максимовича. Київ, 1963.

4. Енциклопедія українознавства, Текстова і гаслова частини. Париж-Мюнхен-Нью-Йорк.

Тетяна Шевчук

НА ПРОЩУ ДО КИЄВА

ІУ

Того ж вечора у гостинниці Москва стався був ще один інцидент, про котрий варто б згадати Туристи лікарі виявляли велике заінтересування українською справою. Декілька з них знали українську історію точніше, ніж дехто з нас, українців. Інші старалися засягати в нас інформації при кожній нагоді. Але були й такі, що відносилися індиферентно, а два ворожо. Один з цих останніх (я назву його др. Іллеч — це фіктивне ім'я, так як усі згадані імена, крім моєї родини — фіктивні), котрий до цього часу стягав на себе нашу увагу тим, що носився з англійсько-російським словарем і пильно вивчував російську мову. Він нераз просив у нас вияснення з якимсь незрозумілим

йому словом, але тепер на Україні, він вже читав російські газети без помочі від нас... Він був дуже жвавий, допитливий. Говорив скоро і різко, наче машиновий кріс, і домагався знати від кожного — хто він, звідки, чого він їхав до Совєтів і т. п. Отож він того першого вечора на Україні, після чарки поганенького, але дуже дорогого вина, заявив голосно і катеґорично, що українська мова — це тільки діялект російської... Др. Данильчук, що все остерігав мене не входити в ніякі дискусії з тим «добродієм», бо мовляв, «тут потрібно було слухати багато, а говорити мало», — забув сперечсердя свою власну пораду і заявив, так само катеґорично, що нарід, котрий числить поверх 45 мільйонів, котрий зберіг свою історію на протязі тисячі літ, заслуговує собі на більшу пошану від др. Іллеча, і в імені цього народу др. Д. домагався перепрошення. Др. І. згадав щось про українські погроми над жидами (він був еврей, роджений в Америці). Пішов арґумент за арґументом і здавалося — ось-ось прийде до кулаків. Туристи слухали — хто тривожно, а хто з гумором — готові йти в заклад, що д-р Д. виграє, бо хоч він не такий жвавий, як др. І., то проте він був більш замашистий... Та завдяки жіночій дипломатії сестри Павлі, до бійки не прийшло. Др. І сказав остаточно, що він «сорі» і в протязі дальшої подорожі до українських справ вже більше не втручався.

По сніданні наступного дня два автобуси везли нас на оглядини Софіївського Собору, а опісля до інших історичних місць в Києві. Тут опікується нами аж чотири інтуристки. Крім двох згаданих передше і місцевої Маї, була ще одна, що звалась Аля. Це висока блондинка, родом з Уралу. Вона вважає себе московкою. Поводиться з великою певністю і авторитетом. Мабуть, вона тут найстарша ранґою, (крім тутешнього «чіфа», котрого мені довелося стрічати особисто пізніше). Аля інтриґує мене тим, що час від часу гомонить українські народні пісні своїм гарним сопрановим голосом:

«Ой казала мені мати та й наказувала,
Щоб я хлопців у садочок не принаджувала...»

На площі Св. Софії нас розділюють на дві ґрупи: одна ґрупа йде в супроводі Маї, а друга Алі. Я знаходжуся в ґрупі Маї. Завважую, що вже від першого слова Мая говорить про Україну... (Невжеж вчорашній арґумент відносно України й української мови до цього причинився?). Ми зупиняємося біля величавого пам'ятника, (славний скульпт Богдана Хмельницького на коні). Мая каже, що це був великий український вождь і дипломат. Це він підписав договір з російським царем Петром Великим, присягаючи підданство України Москві...? Алеж це брехня! кажу я сестрі. Він не присягав підданства; він підписав союз з Москвою. Москва України не завоювала! Це псує мені знову гумор, але мовчу, бо не хочу творити авантури. Нам потрібно приятелів, а авантурами ми приятелів ніколи не здобудемо. Мая інформує нас дальше, що в Совєтському Союзі є 22 республіки. Три найголовніші — це Росія, Білорусь і Україна. Київ — це столиця України. Кожна республіка має свій власний уряд, свої власні школи й університети, хоч російська мова урядова і тому обов'язкова в кожній республіці. Наприклад, в Києві є 65% шкіл чисто українських, де кожний предмет викладається тільки по українськи. Дальше, каже Мая, що Україна найбагатша з усіх Совєтських республік, що її населення числить 45 мільйонів і що вона була індустріяльно зовсім не розвинена, але тепер, завдяки совєтському урядові, вона так розвинулася, що вже продукує стільки різного товару, як всі інші республіки докупи. Хтось з туристів — не пригадую хто — питає Маю, чи є велика різниця між українською та російською мовою (мабуть, тоже завдяки вчорашньому арґументові!). Мая каже, що це дві зовсім відмінні мови, що українська азбука більша від російської, що вимова інша і т. д.

Нарешті ми входимо до храму Св. Софії і тут душа моя прагне хвилинки спокою для медитації, тихої безслівної молитви. Але як це зробити? Бо тут, крім нас, є ще й інші групи туристів зі своїми інтуристками. На ділі — це не храм,, але музей, повний гамору і метушні... Я спираюся рукою на один з маєстатичних мармурових стовпів і замикаю на хвилину очі... Освідомлюю собі, що це я нарешті осягнула фізичну стичність з українською старовиною, з таємною для мене минувшиною... Опісля дивлюся на множество ікон, (що їх мистці світу шойно тепер починають вповні оцінювати). Ікон розмальованих на стінах, на стелі, на стовпах. Дивлюся на мозаїчні взори на стародавній підлозі, на інтересну кольосальну архітектуру, і перший раз в житті починаю оцінювати духове багацтво наших предків. Переді мною відкривалася панорама не тільки великої творчости і краси, але мистецьке увічнювання духового розвою української душі. Рівночасно віяло на мене від усього цього неописаним сумом і трагедією. Ці ікони, що колись були прикрашені дорогоцінностями, тепер були ограблені, осиротілі і наче дивилися на цю юрбу цікавих туристів незрячими, докірливими очима... Тут, де колись панувала святочна тиша і спокій, тепер була метушня. Де колись лунали гар

монійні акорди хорового співу, тепер розносилися крикливі голоси інтуристок. Де колись було чути запах ладану і живих цвітів, тепер був стухлий воздух опущення і порожнечі...

Мая говорить безперервно, та я гублюся час від часу в своїх власних думках і почуваннях. «Св. Софія», долітають до мене слова Маї, «існує вже близько тисячі літ. Мабуть, ще з часу як Володимир Великий, тодішній російський князь, прийняв християнство і звелів охрестити своїх підданих в Дніпрі... Вона була багато разів зруйнована, але кожний раз її відбудовували так, як вона була в оригіналі. А саме місто на багато старше. Після найновіших археологічних розкопів, Київ існував вже більш п'ять тисяч літ...»

В одній з келій Мая показує нам чорну, залізну трумну і каже, що в ній спочивають тлінні останки славного російського князя, Ярослава Мудрого. «Вчені дослідили недавно, що це насправді його тлінні останки, бо Ярослав Мудрий мав одну ногу коротшу від другої (про це згадують тодішні літописці), а цей кістяк тоже має одну ногу коротшу...» Мені робиться тяжко і гірко на душі. Виходить, що все було російське, починаючи від Володимира Великого — тільки гетьман Хмельницький був українцем... Звідки ж взялася українська держава, котрої підданство він присягнув Петрові Великому?

Пізніше повезли нас автобусом до старинних Золотих Воріт Києва, що їх татари зруйнували. Показували нам чорний мармуровий пам'ятник тристаліття українського підданства Москві... Показували пам'ятник героїв останньої війни з полумям «вічного вогню». Я бачила там багато українських імен. Мені пригадалися слова пісні:

«Спіть, хлопці, спіть!
Про волю-долю тихо сніть.
Про волю-долю Вітчини —
Чи ж можуть бути кращі сни!»

Показували нам прекрасний будинок українського парляменту, а побіч нього багато вищий і більш домінуючий будинок «Абсолютного Совєту», Центрального Комітету КПУ.

Київ — це надзвичайно гарне місто. «Найкраще з усіх, що ми досі бачили», годяться одноголосно всі туристи. Тут багато дерев, багато зелені всюди. Вулиці широкі, будинки прекрасні. Люди гарно, модерно вбрані, так як будьде в европейському місті. На вулицях багато прохожих. Мабуть кияне надзвичайно люблять квіти, бо тут дуже часто можна бачити, так жінок як і мужчин з великими китицями тульпанів, бозу й інших квітів, що вони несуть комусь в дарунок... Діточа організація «Піонїри» має сьогодні якесь свято і майже кожна вулиця засипана дітьми в одностроях. Вони поводяться чемно, дисципліновано. Часами співають — по російськи... Української мови ані пісні не чути. Тільки наша інтуристка Аля час від часу гомонить добре відомі українські пісні. Чому вона це робить? Чи тому щоб висловити свою симпатію до українців, чи може тому, щоб їх обезброїти духово?

Так, Київ — це прекрасне місто, але поза поверховною його красою я відчуваю ще щось, що промовляє безпосередньо до моєї душі. Це «щось» говорить мені, що тут кожний ступінь землі пересяклий переживаннями довгих віків: терпінням, кровю, сльозами і, хочеться вірити, безсмертною любов'ю..Я відчуваю це і здається мені, що я чую постійний протест, наче стогш навіть із самої землі і каміння...

Того вечора було офіціяльне прийняття нашої ґрупи лікарів у Києві. Ми приготовлялися до цього прийняття з великим захопленням і надією, що будемо мати нагоду познайомитися особисто з киянами. Американські й канадійські лікарі спеціялісти сподівалися познайомитися ближче з своїми колеґами по професії, а я сподівалася стрінути когось з українських поетів і письменників.

Це прийняття було улаштоване в просторій залі, поздовж котрої стояв довгий, святочно накритий стіл з пляшками різних напитків і чарками. Навколо залі стояли жінки і мужчини різного віку. Господиня — чорнява невеличка жінка, котрої фізіономія не зраджувала ні її думок, ні почувань — представляла нам приявних по імені, і вони по черзі подавали нам руку, без усмішки і без слова, з серйозним виразом на лиці, начеб вони виконували не то нудний, не то болючий обов'язок. Оскільки пригадую, це були люди, котрі репрезентували політичне, професіональне й культурне життя в Києві. Зокрема пригадую молоду, вродливу композиторку й оперову співачку. Поети й письменники не були зарепрезентовані. Нас, гостей, запросили сідати навколо застеленого стола, але ніхто з киян до стола не наближувався. Вони дальше стояли або сиділи навколо залі. Господиня зложила нам привіт в імені (здається, українського уряду) по російськи. Змісту цього привіту я не пригадую, бо саме в той час до залі ввійшов гурток дівчат в піонерських одностроях, у віці між девять і одинадцять. Кожна з дівчат тримала в руках три-чотири живих квітки тульпанів, бузку, конвалій й інших квіток і віддеклямувавши гуртом напам'ять вивчений привіт, збентежено вручили ці квіти жінкам

при столі і відійшли. Господиня — на ділі предсідниця — інформувала нас, що тепер можемо ставити питання — кому хочемо з присутніх, а вони будуть на ці питання відповідати. По короткій мовчанці, хтось з лікарів поставив питання по англійськи. Інтуристка переложила його на російську мову. Відповідь була по російськи. Інтуристка переклала її на англійську мову і мучилася, бо трудно було їй знайти відповідну технічну термінологію. Мучилася не тільки вона. Ця процедура була така скомплікована й нудна, що нім дійшло до кінця, ми забували про що було питання. Було ясно, що ціла ситуація тут була штучна... Нормальні люди так не поводилися. Коли це були українці, то я певна, що вони терпіли від цього не менше від нас. Вони були примушені поводитися наче автомати, без ніяких почувань і теплоти. Отже по двох-трьох питаннях вже ніхто нічого не питав. Напитки стояли на столі, але ніхто нічого не пив. Перекуски не було ніякої. В тім інтуристка Оля пригадала нам, що балет, котрий ми мали бачити того вечора, вже почався, і що автобуси вже чекають, щоб завести нас до театру. Ми поспішно розпрощалися. При відході, один із київських визначних людей стиснув щиро шваґрові руку і сказав по українськи: **«Поздоровіть там наших земляків!»** Це були одинокі теплі слова, що нам довелося почути на цьому офіціяльному прийняттю.

Балет «Лебедине озеро» був надзвичайно артистично виконаний. Театр був заповнений вщерть людьми різного віку, хоч, здається, молоді було найбільше. Зачаровані мелодією музики, красою танку і сценарії, ми на годину-дві забули, що ми на Україні, бо цей мистецький твір заманив нас до чарівного, вимріяного світу. В часі короткої перерви я, вернувшися назад до реального світу, завважила групу муринів студентів, що також насолоджувалася балетом.

По дорозі до гостинниці (ми йшли пішки), де чекала на нас пізня вечеря, провідник нашої ґрупи просив двох муринських студентів пройтися з нами і нав'язав з ними розмову. Не пригадую, з котрої частини Африки вони приїхали, але розмовляли по англійськи без труднощів. Вони студіювали в київському університеті на запрошення совєтського уряду, котрий оплачував їхні студії і давав стипендію вдвоє більшу, ніж домашнім студентам. — Чому ж аж вдвоє? —питає їх наш провідник.

—Бо ми далеко від дому, від родини — була відповідь.

Мені пригадалися жінки з віниками домашньої роботи, що раннім ранком замітали вулиці у совєтських містах... Старушки, що просили милостині, що шукали за поживою на смітниках... А проте, ці молоді африканські студенти брали подвійну стипендію, вчилися в київському університеті і насолоджувалися балетом «Лебедине озеро».

Програма для кожного дня тут, у Києві, так детально уплянована, що ніколи навіть вийти на прохід, хоч нас запевняють, що ми можемо йти куди хочемо. Ранками, коли лікарі йшли до совєтських шпиталів, інтуристки везли жінок автобусами до дитячих садків, шкіл, піонірських палаців і т. п. Я будь-що-будь хотіла розглянутися по Києві. Отож одного ранку, відірвавшися від групи жінок, я чекала в своїй кімнаті аж доки автобус не відійде. У гостинниці «Москва» як і в кожній гостинниці в СССР, перед сходами на кожному поверсі сидить день і ніч так звана «дижурна» і наглядає над усім, що діється на тому поверсі. Їй треба віддавати ключ перед виходом з гостинниці, а по повороті знов його в неї просити. Якщо в кімнаті щонебудь не гаразд, або чогось бракує, то можна перед нею зложити скаргу, хоч це не завжди помагає. (Пригадую, одної ночі трубопровід до моєї приватної «тоалети» робив стільки гуркоту, що я не могла спати. Здавалося, ось-ось буде експлозія і гостинниця «Москва» завалиться. Я одягнулася і побігла скаржитися «дижурній». Вона слухала, кивала симпатично головою і сказала нарешті, що вона не може тому нічого зарадити.)

Ото ж я чекаю в своїй кімнаті, але тут раптом з'явилася покоївка і почала прибирати кімнату. Це маленька, кругла, червонолиця жінка середнього віку. Я говорю до неї поукраїнськи. Вона, як звичайно, відповідає поросійськи. Вона заробляє сорок рублів на місяць. Вбрана бідненько, носить грубі панчохи. Питаю її якої вона національности. «Українка», каже вона. — «Чому ж ти говориш до мене поросійськи?» — питаю. — Бо тут тепер ніхто поукраїнськи не говорить.

Я дарую їй пару найлонових панчіх. Вона ще більше червоніє від втіхи і при кожній стрічі після того вже говорить до мене поукраїнськи.

Виходжу з гостинниці і йду Хрещатиком на захід, бо там десь, (так мене інформували) — має бути крамниця українського мистецтва. По обидвох боках Хрещатика є багато кіосків, де продаються різнородні речі: книжки, ґазети (російські), циґаретки, мужеські і жіночі вишивані сорочки, напитки, морожене — словом, все на світі. Коло кожного можна пристанути і заінтересовано оглядати товар, а при тім слухати розмови прохожих. При нагоді можна ста-

ратися нав'язати розмову, хоч це не легко. Дехто каже, що мене не розуміє, дехто знехотя відповідає слово-дві і спішить далі. Я йду так може пів американської милі і бачу великий напис поукраїнськи: «Українське Мистецтво». Бачу крізь відкриті двері вродливу брунетку, в буковинському народньому строї. Заходжу до середини і бачу, що тут дівчата службовки і продавчині — всі вбрані в народніх строях з різних областей України. Приступаю до одної з них і питаю про ціну вишиваної блюзки. Дівчина відповідає поросійськи і я її зовсім не розумію, але її нахмурений вигляд і тон її голосу означає тільки одно: «Дай мені спокій і не мороч мені голови». — Ви говорите по українськи? — питаю. Вона знов бурмотить щось поросійськи, без усмішки, без прихильного слова. Я йду до другої, третьої — і всюди та сама історія.

— Що це таке? — питаю я спересердя. Я приїхала з такого далекого світу до столиці української республіки, заходжу до крамниці українського мистецтва і не можу допроситися, щоб хтось до мене поукраїнськи заговорив!

Дівчина червоніє, спускає вділ очі і каже півголосом поукраїнськи: «То війна все те наробила».

—Не так війна, як революція! — додає мужеський голос мені за плечима. Оглядаюся і бачу молодого мужчину в темносинім одностою, що прислухувався до нашої розмови. Він старається пояснити мені, що тут вислів патріотичних почувань заборонений. Я не знаю, як я маю це розуміти. Звертаюся знову до дівчини клеркині — «Я маю подругу в Канаді, що інтересується українськими вишивками», кажу я. Будьте ласкаві, дайте мені адресу вашої крамниці, а вона напише до вас за взорами».

— Ми зі своєї Отчизни нічого не висилаємо — відповідає дівчина.

В тім касієрка, що сиділа при касі по середині крамниці і над всім наглядала, а може й слухала, кличе дівчину кудись в закамарок за полотняною заслоною. Хвилину пізніше дівчина виходить, бере маленький папірець, уважно пише адресу крамниці і подає мені. Я дякую її і йду оглядати мужеські сорочки. Питаю щось вродливої нахмуреної клеркині. Вона так, як і інші, бурмотить щось поросійськи. — Якже Вам не соромно — кажу я — продавати українські вишивки і говорити чужою мовою, котрої я не розумію! — кажу я крізь сльози.

— То правда — чую знов мужеський голос старшого вже мужчини, що побатьківськи сварить дівчину. — Ви повинні вивчити мову, коли ви працюєте при українському мистецтві.

— Та я тількищо сюди приїхала три місяці тому, — оправдується дівчина.

— За три місяці можна мову вивчити! — каже цей незнайомий і тоже оглядає мужеські сорочки. Опісля мені каже обережно півголосом: — Може пройдемося Хрещатиком, якщо Вам цікаво поговорити. Я киваю головою...

Пізніше ми стрічаємося на вулиці і йдемо Хрещатиком назад до гостинниці. По дорозі говоримо. Я ставлю йому різні питання. Він відповідає щиро, одверто. Я не маю найменшого сумніву, що це людина шляхотна, висококультурна і віддана українській справі. Він каже мені, що населення в Києві складається так: на першому місці стоять жиди, на другому москалі, на третьому українці.

Що до шкіл, то українських шкіл є в Києві 10 — 15 %, але вони переважно в тих районах, де нема українських дітей, і під тим претекстом навіть і ті школи замикають. Української історії не вчать ніде — ні в середніх школах, ні в університетах. З одним або двома малими виїмками, виклади в університетах тільки в російській мові. Пам'ятники будуються на Україні тільки російським поетам, письменникам і т. д. Виняток становить лиш Т. Шевченко. Українським — обіцяють збудувати, але відкладають з року на рік. Українських книжок друкується дуже мало — тільки про людське око, що вони є, але в менших містах, по селах — українських книжок не можна за ніяку ціну дістати. По менших містах у музеях українське мистецтво помішане з російським — мабуть пляново. Ми пристаємо перед оперовим театром імени Петра Чайківського і цей незнайомий питає з іронією — чим причинився до української музики Чайковський ... Каже мені цей незнайомий, що нагінка на українців тепер гірша, ніж була за царських часів, бо теперішній уряд хитріший, підступніший, більш лукавий. «Вони перед світом говорять одне, а вдома роблять інше. Провадять ту саму пекольну роботу, що й за Сталінових часів. Правда, людей тепер не розстрілюють так часто, як колись. Проте, коли хтось відважиться запротестувати проти несправедливости, то раптом тратить посаду, його переносять кудись у безвісті і слід по ньому гине. Це сталося з нашими найкращими поетами, письменниками». Ми заходимо до книгарні і він хоче купити для мене деякі книжки цих авторів, але крім одної-двох, їх вже нема.

Ми наближаємося до гостинниці і я дякую йому за все від щирого серця. Питаю — хто він, але він не відважується давати мені свого імени й адреси. Ми умовляємося стрінутися знову в парку біля гостинниці раненько о восьмій годині наступного дня.

(Далі буде)

НЕВЕЛИЧКА, АЛЕ ЦІННА ПУБЛІКАЦІЯ

У Видавництві «Вільне Слово» (Торонто, Канада), поруч з тижневиком такої самої назви, видає час до часу книжки, не обмежуючись одною якоюсь тематичною ділянкою. Два роки тому воно видало брошуру «Княжа Україна у Слові о Полку Ігоревім», пера ще мало знаного науковця Володимира Шелеста.

Як показує сама назва, дана публікація належить до тих, не дуже зрештою чисельних на українському ґрунті, які в «Слові о Полку Ігоревім» шукають (і знаходять) яскравих свідчень «нашої минулої слави» і «нашого одвічного лиха» — чварів у державно- політичній верхівці, що її представляли в добі «Слова» князі та їх найближчі дружинники. З усіх попередніх українських дослідників «Слова о Полку Ігоревім» Вол. Шелест вирізняється чітко окресленою темою, прозорою ясністю викладу і незаперечною логічністю висновків. Автора не спокушують сумнівні гіпотези, екскурси в «область гадано-припускального», — він натомість сумлінно веде читача від своїх тверджень до тексту «Слова» (тобто наводить цитати) і від тексту до розумувань «на злобу дня».

Хоча, слід признати, спеціяльних авторських розумувань-рефлексій мало — і це добре, бо наведені в книжці історичні факти і цитовані уступи «Слова» дуже переконливо промовляють до читача.

«Пощо губимо Руську Землю, маючи між собою ворожнечу?» Тим часом Половці пустошать нашу землю і тішаться, що внутрішні війни між нами тривають дотепер. Будьмо однодушні відтепер і пильнуймо Руської Землі!...» Це слова майже тисячелітньої давности, бо вийшли з-під пера ще літописця старої Київської Руси. Вони були мотивом славнозвісного в нашій історії князівського З'їзду в Любчу біля Києва, 1097 року і проте, на превеликий жаль, залишилися тільки словами-зойком літописця, а князі у величезній більшості і після цього З'їзду пішли дорогою взаємних підступів і чвар; два-три винятки (в першу чергу слід згадати Володимира, прозваного пізніше Мономахом) на два десятки князів не в стані змінити загальної «крамольної» атмосфери.

«Сказав бо брат брату: «се моє, і те-теж моє»,
І почали князі про мале — «се велике» мовити,
І самі на себе крамолу кувати.
А погані з усіх сторін приходили з побідами
На Землю Руськую».

(З тексту «Слова о Полку Ігоревім»)

«Невеличка, але цінна публікація» — такий наголовок поставили ми над цією нотаткою. Цінна найбільше тим що на 37 стор. тексту подає майже вичерпну історію взаємин князів різних «уділів» державної території Київської Руси в XI - XII сторіччі, наголошуючи і світлі моменти княжої згоди (на жаль, не часті і короткотривалі), і прикро-ганебні десятиліття княжих міжусобиць та чвар, в наслідку яких була розхитана, а ворогами доруйнована, і зійшла геть з кону перша українська державна організація — Київська Русь.

СЕЗОНОВІ ПЛЯНУВАННЯ 10-ГО ВІДДІЛУ В НЬЮ-ЙОРКУ

Дня 18 вересня відбулося передсезонове засідання Управи 10 Відділу ОДВУ в Ню-Йорку.

Заплянувано: періодично кожної другої неділі кожного місяця в першій годині пополудні відбувати місячні збори враз із Братніми Організаціями. Помимо усталення точної дати зобов'язано секретаря, з огляду на специфічні умови побуту в Ню-Йорку, повідомляти листовно кожного члена тиждень наперед.

Принято таку схему програми сходин:

а) «жива газета з важнішими новинами загальнополітичного життя, з життя в Україні, української громади в діяспорі. Кожноразово просити іншого доповідача

б) прочитання обіжників та інструкцій Ц. Управи.

в) вільна дискусія.

Ухвалено також провадити вечорами в п'ятниці (бо субота у багатьох вільна) для ширшої публіки вільну трибуну слова, так звані «Академічні Вечорі».

Вже намічено сім рефератів. Провадження місячних сходин і академічних вечорів покладено на друга Петра Т. Байбака.

Заплянувано ще дещо, але про це іншим разом...

ПРОЩАВАЛЬНИЙ ВЕЧІР З М. МУШИНСЬКИМ

Член ПУН-у, друг Михайло Мушинський з Арґентіни вертаючись з 5-го ВЗУН-у з Европи, спеціяльно брав окружну дорогу через ЗДА, щоб наочно сконфронтуватися з працею ОДВУ: участю в 26-тому З'їзді ОДВУ в Лігайтоні та безпосередньою стрічею з рядовим членством.

Десятий Відділ ОДВУ із співучастю членів Відділів в Гемпстедт, Асторії та з 1-им Відділом УЗХ в Ню-Йорку, дня 23 вересня 1964 року напередодні від'їзду дорогого Гостя, зійшовся до домівки 10 Відділу в Ню-Йорку, щоб гідно розпрощатися з другом Мушинським.

При скромній вечеровій заставі промовляли: д-р. Б. Левицький, Володимир Різник, проф. В. Косаренко-Косаревич, С. Ковальчук, В. Дорошенко, Г. Яремчук, д-р В. Вишиваний, д-р М. Карпінська, д-р Р. Клюфас і Павлина Різник. Сам Від'їзджаючий назвав цю стрічу «духовим пиром», чи пак по старогрецьки «симпозіон», а це тому, що присутні висловлювали високовартісні внутрішньо-організаційного і загально-громадського характеру думки та пляни. Ось деякі з них:

1) Імперативом і революційним виявом в теперішню пору кожного члена ОУН, перебуваючого в ЗДА, є зактивізувати себе в ОДВУ і змагати до якнайбільшої громадської активізації цеї організації;

2) Кожний український націоналіст серед усяких обставин, без огляду на перебіг його особистих справ, зобов'язаний до праці і жертвенности за напрямними та інструкціями ОДВУ.

Багато вартісних думок впало також на тему загально-громадських справ, а найбільш потішаючою вісткою для всіх присутніх було те, що реалізація ідеї, вперше висуненої нашим середовищем, а саме — Скликання Світового Конґресу Вільних Українців — вступила в одну з кінцевих стадій а то, що ПАУК вже заплянував скликання СКВУ на 1965 рік.

Відспіванням «Многаліття» на далеку поворотну дорогу другові М. Мушинському та врученням «до побачення» пам'ятки закінчено цей товарисько- прощавальний вечір.

Микола Андрейко

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Mr. O. Storozynskyj
4116 Daisy Avenue
Cleveland 9, Ohio
